

**THOMAS MANN'IN "VENEDİK'TE ÖLÜM" VE
REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN "SALGIN" ADLI
ESERLERİNDE SALGIN/HASTALIK**

Eliza BORUBAEVA

**Yüksek Lisans Tezi
Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Merve KARABULUT
2023
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Eliza BORUBAEVA

THOMAS MANN'IN “VENEDİK'TE ÖLÜM” VE REŞAT NURİ
GÜNTEKİN'İN “SALGIN” ADLI ESERLERİNDE
SALGIN/HASTALIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Merve KARABULUT

ERZURUM-2023

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " **THOMAS MANN'IN "VENEDİK'TE ÖLÜM" ve REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN "SALGIN" ADLI ESERLERİNDE SALGIN/HASTALIK** " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezinin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezinin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

10.02.2023

Aslı Islak İmzalıdır

Eliza BORUBAEVA

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Merve KARABULUT danışmanlığında, Eliza BORUBAEVA tarafından hazırlanan bu çalışma 10/02/2023 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Merve KARABULUT

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Cihan TUNCER

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: ÖLÜM OLGUSU

1.1. VEBA SALGINI: TANIMI VE ÇEŞİTLERİ.....	7
1.2. AVRUPA’DA VEBA VE KOLERA SALGINI.....	8
1.3. TÜRKİYE’DE BAŞ GÖSTERMİŞ SALGIN HASTALIKLAR	11
1.4. YAZARLARIN SALGIN/HASTALIK KONUSUNU ELE ALAN ESERLERİ ÜZERİNE	12

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. THOMAS MANN’IN “VENEDİK’TE ÖLÜM” ADLI ESERİNDE SALGIN/HASTALIK	15
2.1.1. Thomas Mann ve Edebi Kişiliği.....	15
2.1.2. “Venedik’te Ölüm” Adlı Eseri	19
2.1.2.1. Özet.....	21
2.1.2.2. Kahramanlar	22
2.1.2.3. Eserde Salgın/Hastalık Konusu	26
2.2. REŞAT NURİ GÜNTEKİN’İN “SALGIN” ADLI ESERİNDE SALGIN/HASTALIK	30
2.2.1. Reşat Nuri Güntekin ve Edebi Kişiliği.....	30
2.2.2. Salgın Adlı Eseri	33
2.2.2.1. Özet.....	34
2.2.2.2. Kahramanlar	35
2.2.2.3. Eserde Salgın/Hastalık Konusu	38
2.3. THOMAS MANN’IN “VENEDİK’TE ÖLÜM” VE REŞAT NURİ GÜNTEKİN’İN “SALGIN” ADLI ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	41

SONUÇ.....	46
KAYNAKÇA	47
ÖZGEÇMİŞ.....	53

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

THOMAS MANN'IN "VENEDİK'TE ÖLÜM" ve REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN
"SALGIN" ADLI ESERLERİNDE SALGIN/HASTALIK

Eliza BORUBAEVA

Danışman: Doç. Dr. Merve KARABULUT

2023, 53 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Merve KARABULUT (Danışman)
Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Cihan TUNCER

Bu çalışmada Alman yazar Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Türk yazar Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserlerindeki salgın/hastalık konusu karşılaştırmalı olarak irdelenir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. "Ölüm olgusu" çalışmanın ilk bölümünü/kuramsal bölümünü oluşturmaktadır. İkinci bölümde ise her iki yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilerek, salgın/hastalık konusu açısından eserler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ele alınır ve bir değerlendirme yapılır. Söz konusu eserler merkeze alınarak yapılan incelemede metin odaklı yöntem kullanılsa da yazarların hayatlarına değinildiği için biyografik yöntem de başvurulmaktadır. Dolayısıyla karma yöntem, bu çalışma için en uygun olanıdır. İnceleme sonucunda edebiyat dünyasına karşılaştırmalı yeni bir bilimsel çalışma kazandırmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu çalışma, ileride yapılacak olan çalışmalar için yol gösterici olma bağlamında bir işlev üstlenirse ve bir katkı sağlayabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Thomas Mann, Reşat Nuri Güntekin, "Venedik'te Ölüm", "Salgın", Hastalık.

ABSTRACT

MASTER THESIS

**EPIDEMIC/DISEASE IN THE WORKS CALLED "DEATH IN VENICE"
WRITTEN BY THOMAS MANN AND "SALGIN" WRITTEN BY REŞAT NURİ
GÜNTEKİN**

Eliza BORUBAEVA

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Merve KARABULUT

2023, 53 Pages

**Jury: Assoc. Prof. Merve KARABULUT (Advisor)
Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU
Assist. Prof. Dr. Cihan TUNCER**

In this study, the epidemic/disease issue in German author Thomas Mann's *Death in Venice* and Turkish author Reşat Nuri Güntekin's *Salgın* is examined comparatively.

The study consists of two parts. "Death phenomenon" constitutes the first part/theoretical part of the study. In the second part, by giving information about the life, literary personality and works of both authors, the similarities and differences between the works in terms of epidemic / disease are discussed and an evaluation is made. Although the text-oriented method is used in the analysis, which is made by taking the works in question at the center, the biographical method is also used since the lives of the authors are mentioned. Therefore, the mixed method is most suitable for this study. As a result of the examination, the aim of the study is to bring a new comparative scientific study to the literary world. If this study undertakes a function in the context of being a guide for future studies and can make a contribution, it will have achieved its purpose.

Keywords: Thomas Mann, Reşat Nuri Güntekin, "Death in Venice", "Salgın", Disease.

ÖNSÖZ

Farklı dillere çevrilen Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserleri dünya edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Farklı dillerde kaleme alınan bu eserler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyarak, her iki milletin çeşitli yönlerini tanıma fırsatını da yakalarız. Her iki eserin de ortak noktası olan salgın/hastalık konusunu ele alan yazarlar, kendi toplumları açısından bu durumun etkilerine de yer verirler. Ayrıca eserlerde geçen kahramanların iki farklı toplumun çeşitli problemlerini yansıtmada önemli rol oynadığını söylemek de mümkündür. Thomas Mann toplumunun dekadans dönemini ölümcül bir hastalık olan kolera salgınıyla aktarırken, Reşat Nuri Güntekin kendi dönemindeki devlet kurumlarının sorunlarını, adı bilinmeyen ölümcül bir salgın hastalıkla eserinde işler.

Çalışmanın amacı, çalışmada ortaya koyduğumuz kuramsal çerçeveden hareketle Alman yazar Thomas Mann'ın *"Venedik'te Ölüm"* ve Türk yazar Reşat Nuri Güntekin'in *"Salgın"* adlı eserlerindeki salgın/hastalık konusunu incelemektir. Thomas Mann'ın neredeyse tüm eserlerinde yer alan dekadans kavramını *"Venedik'te Ölüm"* adlı eserinde de net bir şekilde görmek mümkündür. Bu nedenle başkahramanın kişiliğine değinerek, dekadans kavramı üzerinde durulması planlanmaktadır. Thomas Mann'ın *"Venedik'te Ölüm"* adlı eserine bakıldığında, salgının baş göstermesi ve ana karakterin hastalığa yakalanması eserin ancak sonunda gerçekleşir. Aynı durum, Reşat Nuri Güntekin'in *"Salgın"* adlı eserinde, bilinmeyen ölümcül bir hastalık olarak eserin daha başında kendini gösterir. Her iki eserin geneline hâkim olan salgın/hastalık konusu, incelemenin odak noktasını oluşturacak, eserlerin hangi noktalarda birleştiği ve birbirinden ayrıldığı değerlendirilecektir.

Bilimsel çalışmalarda, yöntemi belirlemek, araştırmanın en önemli safhasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmada yer alan eserler karşılaştırmalı yöntem kullanılarak incelenmektedir. Eserlerin konuları ve üslubu birbirlerinden farklı olsa da benzerlikleri de söz konusudur. Her iki eser merkeze alınarak yapılacak olan bu incelemede metin odaklı yöntem uygun görülse de yazarların hayatlarına değinildiği için biyografik yönteme de başvurulmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma için en uygun yöntem, karma yöntemdir.

Günümüzde karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarında yapılan incelemelerde, farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymanın önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada farklı iki kültürden gelen yazarların eserleri ele alınmaktadır. Her iki yazarın ortak noktası eserlerinde işlediği salgın/hastalıktır. Bu eserlerde geçen salgına/hastalığa karşı insanların tutumu ve davranışları üzerinde de durulmaktadır. Dolayısıyla Alman yazar Thomas Mann'ın "*Venedik'te Ölüm*" ve Türk yazar Reşat Nuri Güntekin'in "*Salgın*" adlı eserleri salgın/hastalık açısından incelenerek edebiyat dünyasına karşılaştırmalı bilimsel bir çalışma kazandırmak çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Bugüne kadar adı geçen yazarlarla ilgili tek tek birçok bilimsel çalışma yapılmış olsa da Thomas Mann'ın ve Reşat Nuri Güntekin'in tek bir çatı altında ele alınması söz konusu değildir. Bu yüzden Alman ve Türk yazarın tek bir çalışmada bir araya getirilerek incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmanın, bilimsel incelemeler sırasında, bilimsel verilerin desteklenmesi ve edebiyat dünyasına katkıda bulunması açısından yeni ve önemli bir adım olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bundan sonraki bilimsel çalışmalara kaynak teşkil etmesi açısından da önemli bir yere sahip olması hedeflenmektedir.

Bu çalışmayı ele alırken, bana her zaman yol gösteren, beni teşvik eden ve desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Merve KARABULUT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum – 2023

Eliza BORUBAEVA

GİRİŞ

İki farklı kültürden gelen yazarlar; biri Alman Edebiyatında büyük öneme sahip Thomas Mann, diğeri Türk Edebiyatında büyük öneme sahip Reşat Nuri Güntekin'dir. Adı geçen yazarların eserleri farklı dillere çevrilerek dünya edebiyatında yerini alır. Her iki yazar kaleme aldığı eserleriyle sanat, salgın/hastalık, ölüm gibi konulara değinerek içinde bulundukları dönemi başarılı bir şekilde eserlerine yansıtır. Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserleri bu duruma verilebilecek birer örnektir.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında geleneksel çizgide temellendirilen eserlerin, modern içeriklerle donatıldığına tanık olunur. Bu zaman dilimi hem doğuda hem batıda edebiyat dünyasında "gerçekçi psikolojik" geleneğin kendini gösterdiği bir dönem olmasına rağmen, bazı eserlerde geçen konu, toplum eleştirisini aşarak, bireyin toplumdaki yerini ve kültürün çöküşünü konu etmektedir (Bayer, 2010: 1). Bu dönem Almanya'da Nasyonal Sosyalist Rejimin ortaya çıktığı bir dönemdir. Her dönemin bir toplumu politik, sosyal, ekonomi ve hatta edebiyat alanında çeşitli yönleriyle etkilediği bilinmektedir. Bu durumu Alman edebiyatında da görmek mümkündür. Nasyonal Sosyalizmi benimsemekten ve savunmaktan kaçınan Alman yazarların sürgün hayatı yaşadığı görülür. Ülkelerinden ayrı kalan yazarlar eleştirel bir tutum takınarak eserlerini kaleme almaya devam ederler. Türk edebiyatına bakıldığında, aynı dönemin değişimlerle dolu olan II. Meşrutiyet dönemine denk geldiği bilinmektedir. 23 Temmuz 1908' de ilan edilen II. Meşrutiyet, Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecine denk gelir (Polat, Argunşah, 2019: 9). Devam eden düzen değişir ve bu her alana yansır. Edebiyatta da farklılıklar görülmeye başlanır. Bu dönemde ele alınan eserlerde sade ve yalın dilin kullanımı dikkat çeker.

Aynı döneme denk gelen yazarlar Thomas Mann ve Reşat Nuri Güntekin de kendi toplumunun sanat, salgın/hastalık ve ölüm gibi konularının yanı sıra bireylerin toplum içindeki yerini de göstermeyi başarır. *Venedik'te Ölüm* ve *Salgın* adlı eserlerin, yukarıda bahsi geçen konular açısından yazarların kendi dönemine veya toplumuna birer ayna tutma görevi üstlendiği açıktır. Her iki eserde salgın/hastalık konusu öne çıkmış olsa da

yazarların yaratmış olduğu/kurguladığı kahramanlar sayesinde biri dekadans¹ kavramını ön plana çıkarırken, diğeri devlet kurumlarının işleyiş tarzını göstermeyi amaçlamaktadır.

Dekadans dönemi 1880-1920 yılları arasında kendini gösteren ve tüm dünyayı etkisi altına alan bir dönemdir (Karabulut, 2017: 26). *Fin de Siècle* (Ende des Jahrhunderts) olarak Fransa'da ortaya çıkan bu kavram 1890 yılında Almanya'da kullanılmaya başlanır (Güç, 2018: 62). 19. yüzyılda kendini gösteren bu kavramın, edebiyat alanında da kullanıldığı görülmektedir. Çöküşü ifade eden bu kavramın arka planında sanayileşme ve modernleşme olduğu bilinir (Ördek, 2018: 74). Sanayileşme ve modernleşme sürecinde baş gösteren, çöküş ve kötüleşme anlamına gelen dekadans kavramıyla, toplum artık ahlaki ve kültürel anlamda yozlaşma ve yok olma tehlikesine maruz kalır (Karabulut, 2017: 26). Bu bağlamda Thomas Mann'ın kaleme aldığı *Venedik'te Ölüm* adlı eserinde ahlaki değerler ve bunların çöküşü saptanmaya çalışılır.

Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* adlı eserinde Aschenbach genç erkek çocuğu olan Tazio'ya olan duygusu ile bireyin çöküşünü ele alır. Aynı zamanda başkahraman aracılığıyla Mann, sanat anlayışını da ortaya koyar. Bu durumu dönemin dekadans kavramıyla ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü Jean-Louis Bandet, sanatın yozlaşmanın ve çöküşün bir unsuru olduğunu, güzelliğin, çekiciliğin aynı zamanda ölümün de çekiciliği olduğunu belirterek *Venedik'te Ölüm* adlı eserin bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden biri olduğunu dile getirir (Bandet, 2006: 107). Aynı şekilde Gürsel Aytaç hem yazar hem adı geçen eseri hakkında şöyle bir açıklamada bulunur;

(...) Gustav von Aschenbach, Thomas Mann'ın sanatkâr figürleri arasında özel bir yer alır: Sanatkârlıkla burjuva özelliklerini hayatına birleştirmiştir. Başarıya ve işe önem veren ahlakçıların şairidir ve başlangıçta bu iradesiyle, azmiyle büyük şair etkisini uyandırabilmiştir. Ama sonra, güzel'e kapılıp gidince o zamana kadarki dengeli ruhu altüst olur. Son derece biçimli bir hayattan koptuğu anda, varlığın çöküşü başlamıştır. *Venedik'te Ölüm*, Thomas Mann'ın biçim bakımında klasik ölçülerde disiplinli bir romandır ve yazarın kendi özellikleri olarak belirttiği kronist, décadence yorumcusu, patolojik olanın ve ölümün hayranı, uçuruma eğilimli estet karakterini çok yoğun biçimde yansıtır (Aytaç, 2010: 202).

Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserine baktığımızda devlet kurumlarını eserinde eleştiriye açık tutmasının yanı sıra o dönemdeki doktor, asker ve öğretmen

¹ 1. 19. Yüzyılın sonlarında Fransa'da natüralistlere karşı çıkan sembolizm akımına öncülük etmiş olan sanatçı. 2. Edebiyatta, sanatta yozlaşma, gerileme.

figürlerini oldukça iyi yönde sergilediği görülür. Daha açık bir şekilde ifade edecek olursak, neredeyse bütün eserlerinde yazar, babasının doktorluk ve kendi öğretmenlik mesleğini yücelterek kutsallaştırmaktadır. Bu durumu aslında Güntekin'in yaşadığı dönemle bağdaştırmak daha doğru olur. Çünkü *Salgın*'ın kaleme alındığı tarihten yola çıkılarak, yazarın halkı aydınlatma konusunda nasıl bir çaba sarf ettiğini az da olsa hissetmek mümkündür. II. Meşrutiyet döneminde Anadolu halkını aydınlatma konusunda çaba gösteren yegâne kişinin öğretmen olduğunun vurgulanması (Ulutürk Sakarya, 2020: 96) bu durumu daha da netleştirir.

Anadolu'nun bir köyünde meydana gelen ve adı bilinmeyen salgınla mücadele eden kişi öğretmendir. O dönemde salgına karşı tedbir almaya çalışan kişi yine öğretmendir. Fakat Anadolu halkı salgından sadece dua ederek korunabileceklerine inanmaktadır. Dolayısıyla *Salgın*'da yazar için öğretmenlik mesleğinin aydınlanma yolunda önemi büyüktür ve bu meslek kutsal olarak nitelendirilir.

"Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserlerinde salgın/hastalık" adlı çalışmada insan tarihi boyunca çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkan salgın/hastalık konusu ele alınır. Edebiyat alanında her iki yazarın eserleri üzerine birçok akademik çalışma mevcuttur. Her iki yazarın eserleri tek tek yüksek lisans ve doktora çalışmalarına konu edilmiştir. Ancak Thomas Mann'ın ve Reşat Nuri Güntekin'in eserlerinin karşılaştırıldığı çalışmalara da rastlamak mümkündür. Örneğin, Kadriye Öztürk'ün "Frauenbild und Erziehung eine vergleichende Arbeit zu Thomas Mann 'Buddenbrooks' und Reşat Nuri Güntekin 'Yaprak Dökümü'" ve Merve Cihangir'in Die Machtlosigkeit der Familientraditionen in der Moderne (Thomas Manns "Buddenbrooks" und Reşat Nuri Güntekins "Yaprak Dökümü" im Lichte der Komparatistik) başlıklı çalışması dikkat çeker. Fakat Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserleri salgın/hastalık konusu bakımından karşılaştırmalı olarak hiç ele alınmamıştır. Dolayısıyla bu bağlamda yapılmış olan bu çalışmanın ileride yapılacak olan çalışmalara bir katkı sağlayacağı kanısındayız. Çalışmada eserler merkez noktasına alınarak yapılan incelemede metin odaklı yöntem kullanılsa da yazarların hayatlarına değinildiği için biyografik yöntem de başvurulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. İnceleme sonucunda edebiyat dünyasına karşılaştırmalı yeni bir bilimsel çalışma kazandırmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: ÖLÜM OLGUSU

Geçmişten günümüze kadar insanoğlunun zihnini meşgul eden olgulardan biri “ölüm” olgusudur. İnsanlar için kaçınılmaz bir olgu olan ölüm, genel anlamıyla hayatın sona ermesi, başta insan olmak üzere bütün canlıların tayin edilmiş hayat tarzlarının son bulması, canlıya canlılık veren özelliğin kaybolması veya ruhun bedenden ayrılmasıdır (Kaplan, 2012: 2). Ölüm, doğduğumuz andan itibaren her birimizin başına gelecek olan bir olaydır. Hayatımızın bir parçası olarak kabullenmek zorunda olduğumuz halde, ölümden kaçınmaya çalışır ve korkarız. Biz ölmek için doğarız fakat bazıılarımız ölümün hayatın bir parçası olduğunu unutmayı başarır. Doğduğumuz andan itibaren hücrelerimiz zaten ölüyor. Her zaman hücresel ölüm yaşıyoruz yani aslında hep ölüyoruz (K. K. Miller, 2019: 21). Dolayısıyla ölüm olgusu üzerine her toplumda felsefe, din ve diğer disiplinler tarafından farklı yorumlar ve görüşler mevcuttur. Felsefe alanında ölüm sorunu Antik Yunan’dan itibaren birçok filozof tarafından araştırılarak, ölüm olgusuna karşı duyulan duygu ve düşünceler Antik Yunan’da iki temel yönelişe dayandırılır. Bunlardan biri ölüm karşısında yaşamdaki değişimi olduğu gibi kabullenmektir. Bu tür görüşleri Herakleitos, Epiküros, Lucretius, Spinoza, Nietzsche ve Deleuze gibi filozoflar ileri sürmüşlerdir. Diğer yöneliş ise, Parmenides, Sokrates-Platon okulu, Kilise, Descartes ve Kant’ın ileri sürmüş olduğu “değişmez olanı arayan ve yücelten” olarak bilinmektedir (Merkit, 2020: 438).

Osmanlı Türkçesinde “mevt, vefat, irtihal, irtihal-i dâr-i bekaa”, Fransızcada “mort”, Almancada “der Tod”, İngilizcede “death”, İtalyancada “morte” (Hançerlioğlu, 1978: 23) olarak bilinen ölüm kavramı için, çağın filozofları tarafından yapılan çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Örneğin, “*Ölüm, bir canlıda hayati fonksiyonların tam ve kesin bir şekilde sona ermesi durumudur.*” (Ayverdi, 2006: 2424). “*Ölüm, ruhun bedenden ayrılmasıdır*” (Cevizci, 2017: 1456). “*Ölüm, varlığın olanağıdır, en çok kişisel olan, en çok ilişkisiz olan, en çok aşılamaz olan olanaktır*” (Bochenski, 1997: 198). “*Ölüm, yaşamın bir havuzudur. [...] Uyku, kendisi asıl borç olan ölümün, geçici faizidir*” (Bozkurt, 2008: 542). “*Ölüm insan için çaresi bulunamayan ve önü alınamayan bir son, yaşama arzusunun önüne dikilmiş bir engel, korku ve dehşet uyandıran bir şeydir*” (Karaca, 2000: 85). “*Ölüm, biyolojik olduğu kadar arkeoloji ve*

demografi, fiziki antropoloji ve kültürel antropolojiye konu olan, din, inanç, ritüel ve sanatı ilgilendiren kültürel bir olgudur” (Emiroğlu, Aydın, 2020: 843).

Filozoflar ölüm olgusu ile ilgili farklı görüşler, farklı tanımlar ortaya koyarak biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve din açısından değerlendirme yapmaya çalışmışlardır. Ölüm olgusunun her milletin yaşam tarzına ve inancına göre farklı anlamlar taşıdığını dile getirirler. Örneğin, “Çinlilerin dünya görüşüne göre, varoluş iki karşıt kutuptan oluşur: aydınlık ve karanlık, pozitif ve negatif ya da “yang” ve “yin”. Metafizik bağlamında bu karşıtlık, yaşam ve ölüm olarak belirir. İnsanı tehdit eden en büyük mutsuzluk ise, zamanından önce gelebilecek ölümdür. Tamamlanacağı yerde yaşamı parçalayan bir ölümdür. Aydınlığa eşlik eden karanlık, yani ölümün karanlığı, yaşamın tam karşıtıdır” (Geçtan, 2021: 180). İnsanoğlunun dünyaya gelişi yaşam ile belirlenirken, paralelinde ölümün de olduğu dile getirilir. “Yaşam” ve “ölüm” olarak bildiğimiz iki kavram aslında birbirine bağlı bir zincirdir. Fakat iki kavram arasında tersine işleyen bir durum vardır. Hatta Heidegger, yaşamın ölüm aracılığıyla anlam kazandığının kuşkusuz olduğunu belirtir (Aşkın, Polat, 2017: 43). Böylece yaşamın olduğu yerde mutlak ölüm vardır. Alman filozofu Hegel, yaşamın kendisinde ölümün çekirdeğini taşıdığını dile getirir. (Hançerlioğlu, 1978: 23) Yine bu konu üzerine ünlü Alman filozofu Nietzsche, insan kendisi olabilmesi için önce ölümün ne olduğunu bilmesi ve onu yaşamın bir parçası olarak kabullenmesi gerektiğini söyler. Ona göre, ölümden korkmak gereksizdir. İnsanların ölüm üzerine korku ve kaygı duymasının sebebini “öte dünya” inancına bağlar (Merkit, 2020: 443). Sokrat ise, ölüm, bütün insanlar için en büyük nimetlerden birisidir ve korkulacak bir şey değildir (Karaca, 2000: 42) der. Yunus Emre de, “Ölümden ne korkarsın, korkma ebedî varsın” (Şentürk, 1983: 304) sözleriyle ölümü olduğu gibi kabullenmektedir. Fakat Nietzsche, Yunus Emre’nin aksine ebediyet yani "öte dünya" anlayışını reddetmektedir. Hatta milattan önce 300-200 yılları arasında yaşayan Epikürcüler, *"Ölüm varken biz yokuz, biz varken de ölüm yoktur. Hiçbir zaman karşılaşmayacağız ki biz ondan korkalım"* (Karaca, 2000: 43) der.

Din açısından ölüm olgusunu değerlendirdiğimizde, farklı dinlerde farklı şekilde olduğunu belirtebiliriz. Bu durum Uzakdoğu dinlerinden Yahudiliğe, Hristiyanlıktan İslamiyet’e kadar farklılık gösterir. Uzakdoğu dinlerinde, yani Hinduizm ve Budizm’de ölüm için neredeyse aynı görüşler geçerlidir. Budizm’de ölüm yeniden dünyaya gelişin

başlangıcı olarak kabul edilir. Canlıların ruhları sürekli olarak ölür ve yeniden dünyaya gelir. Bu ruhlar tekrar dünyaya geldiğinde bazen hayvan, bazen de insan bedeninde hayatına devam eder. Budistlerin inancına göre, ruhun olgunluğa ve sonsuz mutluluğa erişmesi için bir hayat yeterli değildir. İnsan ruhu ne zaman olgunluğa ulaşır, o zaman bir bedenden diğer bedene geçen ruh göçü son bulur (Karaca, 2000: 50) denilirken, Hinduizm’de ölümden sonra ruhların ölümsüzlüğüne inanılır. Budizm’de olduğu gibi ruhların insan, kuş veya hayvan olarak hatta bazılarının ağaç bazılarının da hareket etmeyen objeler halinde dünyaya yeniden geldiklerine inanılır (Karaca, 2000: 51). Yahudilerin hayat ve ölüm anlayışı ile ilgili dini inançlarına göre, Tevrat’ta Tanrı’nın insanı topraktan yarattığı ve burun deliklerinden hayat nefesi üflediği ve böylece insanın canlı hale geldiği bilgilerine rastlamak mümkündür (Karaca, 2000: 53). Ayrıca Tevrat’ta geçen "Ölüler Diyarı" olarak sıkça anılan "Şeol", ölülerin gittikleri diyar, İbranice’deki sorgu, sual anlamına gelen "Şaal" kelimesine benzetilerek, bu dünyadan göç etmiş olanların sorguya, suale alındığı yer olarak değerlendirilir (Altıntaş, 2012: 37). Dolayısıyla Yahudiler de ölümden sonra dirilme inancına sahiptirler. Hristiyanlığa göre insan, ruh ile bedenden oluşur ve ölen sadece bedendir. Tanrının bir insana hayat verirken ölümü de zorunlu kıldığı düşünülür. Ayrıca ölümü, ilk insan çiftinin, verilen buyruğu yerine getirmedikleri için Tanrı tarafından ceza olarak verildiğine inanılır (Karaca, 2000: 56). İslam dinine göre ise ölüm, bir son değil, daha gerçek bir hayatın başlangıcı olarak değerlendirilir. İslam dininde ölümün ne zaman geleceği belli olmaz, onu bir tek Allah bilir ve öbür dünyanın ebedi olduğuna inanılır (Karaca, 2000: 58).

Ölüm olgusunu farklı açılardan ele alarak açıklamaya çalıştık. Genel anlamıyla ölüm, “geri dönüşü olmayan tek yolculuk/mesafe olduğu için, insanlar açısından kaçınılmaz bir sonuç ve problem doğurmaktadır. Ölüm; bozulmadır, yanıt yokluğudur, çıkıp gitmedir, hedefi bilinmeyen bir olumsuzluktur, verisi olmayan bir soru, salt bir soru işaretidir, krizdir, skandaldır, sonluluk ve olumsuzluktur. Hiçbir yanıtın mümkün olmadığı bir sorudur, zamanın kesintisiz akışı çerisinde bir varlığın süresinde bitmesidir, sonudur (Duman, 2021: 91). Bilindiği gibi ölüm, filozoflar için açıklaması zor bir konu olmuştur. Bunun sebebi olarak bir diğer kaynakta ölüme hayat ötesi ve üstü bir mana ve değer vermek özentisinden gelir. Oysa ölüm, biz geçici ve göçücüler için ancak hayat açısından kavranılması mümkün bir fenomen (Egemen, 1963: 31) olarak değerlendirilir.

1.1. VEBA SALGINI: TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

İnsanoğlunun hayatı boyunca karşı karşıya kaldığı ölüm, yaşamın her döneminde farklı yönleriyle kendini göstermektedir. Doğal ölüm veya ölümün diğer çeşitleri yani cinayet, idam, hastalık sonucu vs. gibi ölümler mevcuttur. Adı geçen ölüm çeşitleri arasında salgın hastalıklar ortaya çıktığı dönemde kendini şiddetli bir biçimde gösterir. Bu salgın hastalıklar yüzyıllarca dünyayı diken üstüne tutmuş ve binlerce insanın ölümüne sebebiyet vermiştir. İnsanların hayatını korkunç bir şekilde etkileyen en büyük salgın hastalıklardan biri de ‘Veba’dır. “Veba, hasta farelerden insana geçen bir mikrobun oluşturduğu bulaşıcı, öldürücü bir hastalık, taun” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011:2475) olarak bilinmektedir. Fakat "taun" kelimesi "veba" ile aynı anlamı taşımaz ve daha çok vebanın çeşidi olan hıyarcıklı veba için kullanılır (Yıldız, 2022: 265).

Tarihi bilgilere göre, veba salgınının ilk kez 6. yüzyılda (M.S. 542) Akdeniz kıyılarında kendini gösterdiği ve Mısır’a, Afrika’nın kuzeyine, Filistin’e, Suriye’ye, Anadolu’ya, İtalya’ya, Galya’ya ve Germania’ya kadar ulaştığı bilinir (Arık, 1991: 27). Salgının ikinci büyük dalgası 1347-1352 yılları arasında ortaya çıkar ve "Kara Ölüm" olarak adlandırılır. Üçüncüsü ise, 1896-1914 yılları arasında görülür (Turna, 2011: 5). Veba dışında dünyayı diken üstünde tutan diğer hastalıklar ise ‘Çiçek’ hastalığı 15. ve 17. yüzyıllar arasında, ‘Kolera’ 19. yüzyılın başında, ‘İspanyol Gribi’ 20. yüzyılın başında, ‘Covid-19’ 2019 yılın son aylarında dünyaya yayılan tehlikeli salgın hastalıklardır (Nalcıoğlu, 2021: 59).

İnsanoğlunun tarih boyunca karşı karşıya kaldığı doğal felaketlerden biri olan veba salgını Batı dünyasında "kara ölüm" (Menteşe, 2020: 78) adıyla anılır. Ayrıca bu dönemde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle, Orta çağ Avrupası “karanlık bir çağ” (İstek, 2017: 173) olarak da nitelendirilir. Hatta halk arasında "ölüm dansı" kavramı kullanılır. Hastalığın bir belirtisi olarak hastalık bulaşan kişide yüksek ateş, şiddetli titreme ya da sarsılma görüldüğünden bu ismin verildiği anlaşılr (Genç, 2011: 142).

Orta Çağda veba salgınının sebepleri ile ilgili araştırma yapılmaya başlanır. İbn-i Sina (980/981-1037), veba hastalığının taşıyıcı farelerle, fare piresinden yayıldığını öne sürer. İbn-i Haldun (1332-1406) ise, havanın bozulması ile hastalığın ortaya çıktığını savunur (Kılıç, 2020: 18). Veba salgını, çeşitli sebeplerden dolayı ortaya çıkar ve Avrupa nüfusunun neredeyse üçte birini yok eder. (Genç, 2011: 125) Bulaşıcı

hastalıkların ortaya çıkış sebeplerinden biri insanların yaşadığı coğrafya, iklim ve hijyen alışkanlıkları ile ilgilidir. Ya da salgın hastalıkların Tanrının insanoğluna bir ceza olarak verildiği düşüncesine ve algısına yönelik kabul gören bir düşünce de söz konusudur (Karabulut, 2021: 131). Biyolojik anlamda antik çağın hekimi Hipokrat da her hastalığın sebebini insan vücudundaki dört sıvının (safra, kara safra, balgam ve kan) dengesizliğine bağlar. Bu sıvıların dengeli olması gerektiğinin altını çizer (Kılıç, 2020: 17). Bu faktörlerin bazı hastalıklar için faydası olsa da bazı hastalıklar için işe yaramadığı görülür.

"Veba mikrobu, hareketsiz, güneşte kolayca ölen, balgam ve pire dışkısı içinde, oda sıcaklığında uzun süre canlı kalabilen, dondurulursa 25 yıl canlılığını koruyabilen bir basildir. Hastalık genellikle kemirici hayvanlar, fareler arasında epidemiler şeklinde görülür" (Arık, 1991: 27). Alexandre Yersin ve Japon Shibasaburo Kitasato 1894 yılında Hong Kong'da patlak veren salgın neticesinde vebaya sebep olan bakteri türünü keşfeder. Ancak veba hastalığının 14. ve 15. yüzyılda ortaya çıktığı bilinse de hastalığın mikrobunun 19. yüzyılın sonlarında teşhis edildiği bilinir (Menteşe, 2020: 78). Ortaçağda vebanın üç türü kendini göstermiştir. Bunlar kasıklarda, bacaklarda ve koltuk altlarında çıkan hıyarcık, lenf sistemi yerine kan dolaşımının bakteriyel enfekte olmasıyla ortaya çıkan septisemik ve bakteri bulaşan kişide akciğer iltihabı geliştiren ponömiktir. (Genç, 2011: 125) Hıyarcık, insan vücudunun kasık, bacak ve koltuk gibi bölgelerinde şişlikler oluşturur. Bu şişlikler patlarsa hasta sağ kalır. Aksi takdirde hasta hayatını kaybeder. Septisemik, hastanın kanında dolaşır ve hasta kendini iyi hissetse bile birkaç saat içerisinde hayatını kaybeder. Ponömik ise en tehlikeli olanıdır. Akciğer iltihabı ile kendini gösterir ve birkaç gün içerisinde ölümle sonuçlanan bu türde hasta kan tükürmeye başlar. Bu da vebanın yayılmasını hızlandırır.

1.2. AVRUPA'DA VEBA VE KOLERA SALGINI

Veba salgınının Avrupa kıtasına yayılması hususunda araştırmacıların çeşitli görüşleri mevcuttur. Bazı kaynaklara göre, Orta Asya'dan çıkan veba salgını Anadolu'dan İtalya'ya yayılır. Pirelerden insana geçen hastalık, önce 1331'lerde Çin'e ve Moğol ordularına bulaşır (Özden, Özmat, 2014: 664). Daha sonra Kırım'dan İtalya'ya gelen Cenevizliler ile 1347 yılında deniz yoluyla hastalığın yayıldığı öne sürülür (İstek, 2017: 173). Tarih boyunca ortaya çıkmış olan bu hastalıklar dünyayı

etkisi altına alır. Veba salgını binlerce ve hatta milyonlarca insanın hayatına mal olmakla beraber sosyolojik, psikolojik ve ekonomik anlamda derin izlerin oluşmasına/yaraların açılmasına zemin hazırlar. Sadece bununla kalmayıp savaşlar sırasında ciddi hasarlara yol açar. Örneğin; Roma İmparatorluğunun çöküşünde veba salgınının büyük bir payı olduğu söylenir (Özden, Özmat, 2014: 62).

Veba salgınının tarihteki yolculuğu oldukça uzun olur. 7. yüzyılda İtalya'da, 8. yüzyılda Fransa'da (801 yılında), 10. ve 11. yüzyıllarda yine İtalya'da, 12. yüzyılda Almanya'da veba salgınının şiddetli bir şekilde görüldüğüne tarihi kaynaklarda rastlamak mümkündür (Birsel, Malazizi, 2021: 69). Veba salgını dünya çapında yarattığı büyük ve olumsuz etki ile daha sonraki yıllarda araştırmacıların dikkatini çekmeyi başarır. Pandemi ve epidemilere sebep olan salgının, eski dönemlere hatta M.Ö. ki dönemlere ait olduğu belirtilir. (Yıldız, 2022: 268). Buna ispat olarak Gılgamış Destanı örnek gösterilir ve hatta Hititlerde, Yunanlarda, Mısır'da, Roma'da ve Çin'de farklı tarih aralıklarında hastalıklarla ilgili yazılar bulmak mümkündür (Menteşe, 2020: 79).

Farklı tarihler arasında salgının nasıl yayıldığı ve salgına yönelik nasıl tedbirler alındığı hususunda araştırmacılar çeşitli görüşler ortaya koyar. Avrupa'da veba hastalığının ortaya çıktığı andan itibaren milyonlarca insan hayatını kaybeder. Avrupa'da nüfusu artışı olduğu yıllardan beri hijyen ve temizlik konularına önem verilmediği görülür. Buna sebep olarak, kilise çalışanlarının bazı inançları gösterilir. Kilise, çevrelerindeki kirliliği kutsal olarak kabul eder. İsa'nın kanında yıkanmış olanların bir daha yıkanmasına gerek olmadığı düşüncesinden hareketle temizliğe ve hijyene özen göstermez. Hatta o zamanlar hayvanlarla beraber yattıkları da (Özden, Özmat, 2014: 63) görülür.

Geçmişten günümüze kadar bilinen salgın hastalıkların önüne geçmek hep zor olur. Orta çağ Avrupa'sında hastalığa yol açan koşullar, din olgusuyla bağlantılıdır. İnsanlar tıbbi çözüm bulmak yerine kiliselerden medet umar (Menteşe, 2020: 82).

Avrupalıların "kara ölüm" olarak adlandırdığı vebanın, Yahudiler yüzünden ortaya çıktığı söylenir. Kendini kırbaçlayan anlamına gelen "Flagellant" hareketinde vebanın Tanrı tarafından günahlar için gönderilen bir ceza olduğuna inanılır. İnsanlar Tanrı'nın günahları affetmesi için ve Tanrı'nın öfkesi dinsin diye gruplar halinde

kendilerini kırbaçlayarak, İsa'nın döneceği güne hazırlanır. Bu da otorite sembollerine ve kiliseye karşı kin yaratır. Çok iyi organize olan ve ruhban sınıfından olmayan birinin himayesi altında olan bu kişilerin günah çıkarmaları dinlenir ve cezaları verilir. Kendilerini azizlerin askerleri olarak ilan eden bu kişiler Yahudi düşmanlığını ve hatta katliamını tetikler. Bunun sebebi onlara göre veba hastalığını ortaya çıkaran Yahudilerdir. Bu şekilde Yahudileri suçlayarak onlardan kurtulmayı hedefler. Yahudilere olan bir diğer öfkeleri onların veba salgınından daha az etkilenmesidir. Bu tarz suçlamalar sonucu binlerce Yahudi katliama maruz kalır. Hristiyan dinini kabul eden çocuklar ile güzel, genç kadınlar bağışlanır (Genç, 2011: 143).

Veba ile mücadele ve tedavi yöntemlerine baktığımızda; dönem dönem bunun sürecine göre değişiklik gösterdiği görülür. Eski Yunan ve Roma dönemlerinde havanın temiz olabileceği yüksek yerlerde yaşamak tercih edilir. Dezenfekte olarak sirke, sandal ağacı ve gül suyu kullanılır. Veba hastalığından ölenlerin eşyaları ve yatakları gömülür ve evleri sirkeyle temizlenir (Menteşe, 2020: 84). Veba salgınından korunmada yine din faktörü de önemli bir yere sahiptir. Halk, kendilerinin kiliselerde daha güvenli olduklarına inanır. Kutsal görülen insanların isimlerini zikrederek, hastalıktan korunmayı ve şifa bulmayı umut eder (İstek, 2017: 195). Veba salgınından korunmanın bir diğer yöntemi de yağmurlu havalarda şöminede hafif ateşin yanmasıdır. Dışarı çıkmadan önce amber, biberiye, zerdeçal, karanfil, Hindistan cevizi ve bunun gibi kokular koklanmalıdır. Ardıç dalları tütsülenmeli ve dumanından solunmalıdır (Genç, 2011: 129). İnsanlar bu yöntemleri kendilerini korumak amaçlı kullanır. Çünkü veba salgını ortaya çıktığında ondan nasıl korunacağını kimse bilemez. Tam da bu yüzden milyonlarca insan hayatını kaybeder. Tıp dünyasında bu hastalıktan korunmanın başka yöntemleri de denenir. Fakat başarısız olur. İlk başta veba ile mücadelede kan alma yöntemi kullanılır. Daha sonra bu yöntem de yasaklanır. Fransız Doktor Yersin veba hastalığı için geliştirdiği aşığı ve serumu, hastalığa yakalanmış insana uygulayarak başarı elde eder (Birsal, Malazizi, 2021: 79).

Dünya çapında küresel salgınlar arasında yer alan kolera hastalığı ortaya çıktığı kıtalarda binlerce insanın hayatını yok eder. TDK'ye göre kolera, Fransızca kökenli bir kelime olup, şiddetli ishal ve kusmalarla kendini gösteren, çok bulaşıcı, salgın ve öldürücü bir hastalık olarak açıklanır (TDK, 2011:1463). Osmanlı Arşiv Belgelerinde ise "illet-i kolera", "illet-i adiyye", "illet-i mahuf" ve "maraz-ı cedit" isimleriyle bilinir

(Koyuncu, 2022: 13). Kolera salgını daha önce belirttiğimiz gibi, 19. yüzyılda kendini gösterir. Bazı bilgilere göre, kolera hastalığı Hindistan'da 1822 yılında görülür ve yayılmaya başlar (Yılmaz, 2017: 23). Kolera hastalığı kıtalar arasında hem kara hem deniz yoluyla yayılır ve küresel bir tehdit haline dönüşür.

Tüm dünyayı dört bir yandan kuşatan ve tehlikeli olan salgın hastalıklara sürekli karşı tedbirler alınmaya çalışılır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, bu salgın hastalıklar Türkiye'yi de etkisi altına alır. Yüzyıllar boyu, dönem dönem kendini göstermiş olan bu hastalıkların Türkiye'ye nasıl yayıldığı ile ilgili bilgilere rastlamak mümkündür. Bu konu ile ilgili bilgileri bir başlık altında toplamamızın daha iyi olacağı düşüncesindeyiz.

1.3. TÜRKİYE'DE BAŞ GÖSTERMİŞ SALGIN HASTALIKLAR

Geçmişten günümüze kadar farklı yer ve zamanlarda salgın hastalıklar ortaya çıkar. Türkiye de bu durumdan payına düşeni alır. Diğer ülkelerde olduğu gibi salgın hastalıklar Türkiye'ye de olumsuz etkiler yaratır. Ülkenin sosyal ve ekonomik durumunu etkilemekle birlikte toplum üzerinde psikolojik açıdan izler de bırakır. Salgın hastalıkların ortaya çıktığı her dönem insanlara kâbuslar yaşatır. İstanbul, İzmir, Antalya, Çanakkale vs. gibi şehirler ve Türkiye'nin Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında yerleşmiş olan şehirler deniz ticaretine yakın olduğundan salgın hastalıklarla karşı karşıya kalır.

Osmanlı döneminde Osmanlı halkı farklı tarihlerde veba, kolera, çiçek, tifo, verem, tifüs, frengi ve sıtma gibi çeşitli salgın hastalıklara maruz kalır. Bu durum, 15. yüzyılın ikinci yarısında veba hastalığının şiddetini göstermesiyle ve bu hastalıktan binlerce insanın hayatını kaybetmesiyle (Gönüllü, 2008: 4460) somutlaşır. Veba salgınının Türkiye'de yarattığı olumsuz etki yıllarca devam eder. Liman kenti olan İstanbul'da 1468-1475 yılları arasında bu hastalık oldukça şiddetli kendini gösterir ve ticaret durma noktasına kadar gelir (Kuş, 2022: 72). Yine liman kenti olan İzmir'de 1708 yılında başladığı ve 1785 yılına kadar elli dört kez veba salgınının kendini gösterdiği bilinir (Yetkin, 1900: 371). Salgın hastalıklara açık olan bir diğer konum sınır kapılarıdır. Buna örnek olarak; Suriye'yle sınırı olan Gaziantep şehrinde birçok salgın hastalığın patlak vermiş olması gösterilebilir. Zamanında trahom salgınının Mısır ve Suriye'den Türkiye'ye bulaştığı söylenir (Yücebaş, 2020: 61). Yine sınır kapısında

yerleşmiş olan bir diğer şehir Edirne’de kolera, tifüs gibi salgın hastalıkları dışarıdan gelenlerin şehirdekilere bulaştırdığı bilinir (Gökçe, Karlıkaya, 2001: 131).

Geçmişten günümüze kadar varlığını gösteren ve hala da göstermeye devam eden salgın hastalıkların insanlar üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi, son zamanlarda yaşamış olduğumuz ve binlerce insanın hayatına mal olan Covid 19 ile daha yakından anlamak mümkündür. Gerek sosyal gerek ekonomik ve hatta psikolojik olarak toplumda bırakılan etki ile insanlar kâbus dolu günler geçirir. İnsanların üzerindeki kara bulut olarak nitelendirilebilecek bu durum birçok şeye sebep olur. Eskiden beri salgın hastalıklarla ilgili bilgiler çeşitli yollarla bizlere ve gelecek nesillere ulaşır. Bu durum sadece tarih sayfalarında değil, aynı zamanda yazarların eserlerinde de yerini alır. Dünyanın dört bir yanında salgın/hastalık konusu üzerine kaleme alınan sayısız eser bulunur.

1.4. YAZARLARIN SALGIN/HASTALIK KONUSUNU ELE ALAN ESERLERİ ÜZERİNE

Tarih boyunca süregelen salgın hastalıklar edebiyat dünyasını da etkisi altına alır. Hastalık konusu bir sanatçı/bir yazar için yeni bir pencere açar. Çünkü bir sanatçı için yazın alanı oluşturmak, o anda ya da o dönemde yaşamış oldukları acı durumlarıdır. Yazarlar salgın hastalıkları kaleme alırken insanların bu süreç içerisinde hastalıklarla nasıl mücadele ettiklerini ve insanların çaresizliklerini edebi bir dille anlatmaya çalışırlar ve bunu da başarırlar. Hastalığı konu edinen dünyanın dört bir yanından yazarlar, döneme damgasını vuran eserler üretirler. Gerek Türk edebiyatında gerek Alman edebiyatında olsun, sanatçının esin kaynağı olan salgın hastalıkların aynı zamanda yazarların ölümüne de sebep olduğu bilinir.

Daha ilk yazılı metinlerde insanların hastalıklara karşı mücadelesi dillendirilir. Türkler’in “Gılgamış”, Finler’in “Kalevela”, Antik çağda Homeros’un “İlyada”sı, Sophokles’in “Oedipus Tragedyası” buna örnek verilebilir. Antik çağda hastalıklar tanrısal cezalar olarak görülür. Utanılan bir durum değildir. Ancak hastalığın utanca dönüşmesi, hastalık söz konusu olduğunda ahlaki ve katı ölçütler dayatan Hristiyanlığın ortaya çıkmasıyla başlar. Bu yüzden orta çağda insanlar salgının nedenini, kendisi

dışındaki bir kişiye yükleyebilmek için günah keçisi arar. En çok da Yahudilere ve çingenelere yüklenilir.

Türk edebiyatında veba salgını ortaya çıktığı andan itibaren ister düz yazıda ister şiirde olsun malzeme zengindir. Divan şiirlerinde daha çok "taun" olarak karşımıza çıkan veba salgını, şairler tarafından dini açıdan ele alınır. Onlara göre veba salgını, Tanrı tarafından bir ceza olarak gönderilir. İnsanların ahireti unutmaması, zenginin fakiri gözetmemesi, kardeşin kardeş hakkına girmesi, evladın anne ve baba hakkını gözetmemesi gibi sebeplerden dolayı veba salgınının Tanrı tarafından bir ceza olarak gönderildiği kaleme alınır (Öztürk, 2020: 131).

Bu hastalık daha önce de belirttiğimiz gibi birçok insanın hayatını elinden alır. Hayatlarını kaybeden bu kişiler Onların arasında ünlü yazarların olduğu bilinir. 15 ve 19 yüzyıllar arasında yaşayan ve veba hastalığından hayatını kaybeden yazarları dillendirirsek; Şeyh Cemâl Efendi (1493), Fahrî (1540), Fuzûlî (M. 1556), Ziyâî (1584), Riyazî (İstanbul), , Arşî (Çâkî) (1570), Birgivî (1573), Azmî (1583), Müttakî (1584), Abdulkerim bin Mehmed (1574), Sun'î (16. Asır), Gazâyî (1607), Âtuî (1607), Nesibî (1612), Mehmed (1615), Niksârî (1616), Edibî (1617), Hibrî H. 1025, Bahadır GirayRezmî (1640), Fahri Çelebi (1645), Fehim-i Kadîm (1647), Zamirî (1648), Âsımî (1675), Şâmî (1680), Sükkerî (1686), Reşîd (1687), Nûrî (1688), Fâ'izî (1689), Sa'dî Çelebi (1693), Belîğ (1706), Muhlis Dede (1712), Mehmed Çelebi (1704), Devletî (1705), Azîm (1712), Mâdih (1718), Âtîf (1743), Mehmed Hamid Beğ (1778), Hasan Hüsnü Efendi, El-Hac Mehmed Fahreddin Efendi (1762), Kırımlı Rahmî (1751), Şem'î (1758), Reşîd Mustafa (1760), Re'fet (1765), tâYİB (1773), Hâmid (1778), Hıfzî (1798), Me'âbî (1799), Zâkî (1809), Sünbülzade Bâkî (1812), Revnâk (1812), Mehmed Re'fet (1813), Mütercim Âsım (1819), Hayret (1824), Cevdet (1831), Nuh Necib Beğ (1836), Hâlid (1827), Zîver (1829), Hâlis (1837) dir (Öztürk, 2020: 131).

Türk edebiyatının tanınan yazarı Orhan Pamuk "Veba Geceleri" adlı eserinde, Osmanlı döneminde Minger adasında ortaya çıkan veba salgınının tarihsel ve kurgusal olayları işlerken okurun dikkatini çekmeyi başarır. Türk edebiyatında sadece veba konusunu değil, verem ve diğer salgın hastalıkları ele alan eserler de mevcuttur. Herkes tarafından sevilerek okunan Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu*, *Mai ve Siyah*, Recâizade Mahmut Ekrem'in *Felâtun Bey ile Rakım Efendi*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*,

Reşat Nuri Güntekin'in, *Çalıkuşu*, Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* gibi eserler verem konusunu ele alan eserler arasında yer alır. Ayrıca Reşat Nuri Güntekin'in tüm eserlerinde, verem ve diğer salgın hastalıkların sık sık işlendiğini görmek mümkündür (Topçu, 2021: 57). Veba salgını dışında Ahmet Mithat'ın *Jön Türk* eserinde kolera, Nabızâde Nazım'ın *Karabibik*'te tifo, Halide Edip'in *Mev'ud Hüküm*'ünde frengi ve tifo, Peyami Safa'nın *Sözde Kızları*'nda frengi hastalığının yer alması (Topçu, 2021: 57) da gözden kaçmaz.

Alman edebiyatında salgın hastalıkları konu edinen yazarların başında Thomas Mann gelir. "*Doktor Faustus*" adlı eserinde frengiyi "*Venedik'te Ölüm*" ve "*Büyülü Dağ*" adlı eserlerinde tüberkülozu konu edinir. Hans Sach'sın, Martin Opitz'in ve Paul Fleming'in, eserlerinde vebayı edebi bir motif olarak kullandığını da belirtmek gerekir.

Dünya edebiyatına baktığımızda, Edgar Allen Poe'un *Kızıl Ölüm Maskesi*, Giovanni Boccaccio'nun *Decameron*, Daniel Defoe'un *Veba Yılı Güncesi*, Jose Saramago'nun *Körlük*, Albert Camus ve Michael Grant'ın *Veba*, Puşkin'in *Veba Sırasında Şölen* (Pir vo vremya çumı) adlı eserler salgın hastalıkları konu edinen eserler arasında yer alır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. THOMAS MANN'IN "VENEDİK'TE ÖLÜM" ADLI ESERİNDE SALGIN/HASTALIK

2.1.1. Thomas Mann ve Edebi Kişiliği

Hem Dünya edebiyatında hem Alman edebiyatında önemli bir yer edinen ünlü yazar Thomas Mann 1875 yılında Lübeck'te dünyaya gelir. Babası tanınmış tüccar bir ailedendir ve annesi Portekiz asıllı bir Brezilyalıdır (Aytaç, 1990: 235). On altı yaşında babasını kaybedene kadar Thomas Mann'ın çocukluğu mutlu geçer, Annesinin müziğe olan ilgisi, onun sanatçı yönünün gelişmesine katkıda bulunur. Daha sonraki zamanlarda ünlü yazar ve sanatçılara olan tutkusu, onun bu hevesinin artmasına yol açar. Alman edebiyatında adından söz ettiren ağabeyi Heinrich Mann, Thomas Mann gibi sanata eğilimli bir yazardır. Zira ağabeyi ile olan bazı anlaşmazlıklar, ikisinin arasına mesafe girmesine neden olur. Yazarlık hayatına ilk olarak şiirler ve tiyatro denemeleri yazarak başlar. Fakat burjuva ailesinden olduğu için, yazdığı şiirlerle hem ailesini hem de kendisini aşağılatan biri olarak görülür. Daha sonraki dönemlerde kendini edebiyata vererek, psikolojiye ve felsefeye dalar (Can, 2016: 85-86).

Mann'ın eğitim hayatı pek parlak olmasa da edebiyata olan ilgisi hiçbir zaman sönmez. Küçük yaşta eserler kaleme alır ve adım adım yazar olarak tanınma yoluna girer. Henüz on dokuz yaşındayken kaleme aldığı "*Gefallen*" (1894) adlı kısa öyküsü buna bir örnektir (Soman, 1999, s 36).

Yirmi beş yaşındayken *Buddenbrooks* (Buddenbrook Ailesi) adlı eserini kaleme alan Mann, 1901 yılında bu eseriyle ün kazanır. 1929 yılında bu eser için Nobel Ödülüne layık görülür (Bandet, 2006: 107). *Buddenbrooks*, Mann'ın yaşamöyküsünü kapsayan ve aynı zamanda yaşadığı dönemin toplumsal gelişimini konu eden bir eserdir. Dolayısıyla "çağ romanı" olarak bilinir (Akyıldız Ercan, 2019: 266-280). Kaleme aldığı bu eser, aslında çocukluğunun geçtiği Lübeck şehrinin hikâyesidir (Aytaç, 2010: 14). Mann'ın dostluk kurduğu arkadaşı Hermann Hesse, *Buddenbrook* eseri üzerine şöyle der: "*Buddenbrooklar o kadar önceden planlanmamış, icat edilmemiş; doğanın bir parçası kadar doğal ve inandırıcı bir eser ki, okurken insan*

estetik kaygılarını unutuyor ve doğal bir vakayı izler gibi kendini kaptırıyor" (Michels, Carlson, 2017: 16). Mann'ı ünlü yapan bu eseri otobiyografik özellikler taşımakla birlikte yaşadığı dönemi en güzel şekilde yansıtan bir eser olarak da kabul edilir.

Thomas Mann 11 Şubat 1905 yılında zengin bir aileden gelen Profesör Pringsheim'ın kızı Katja ile evlenir. Erika, Klaus, Golo, Monika ve Elisabeth adında çocukları olur. Çocukları arasında Erika'nın, Klaus'un ve Golo'nun, babası Mann gibi bir yazar olduğu bilinir (Saraç, 2019: 4). Eşi Katja, Thomas Mann ile evlendiği sırada, matematik öğrenimini yarıda bırakır. Mann yazarlık hayatında, eşinin büyük destekçisi olduğunu ve mutlu bir evlilik hayatı sürdüğünü bazı notlarında dile getirir (Aytaç, 1990: 239). Eşi Katja'nın da Mann'a olan ilgisi *"O, kendi görünüşüne dikkat eden bir insandı. Yumuşak sesi, yumuşak bir sakalı ve güzel mavi gözleri vardı."* (Soman, 1999: 36) cümleleriyle anlaşılabilir.

Thomas Mann, yazarlık hayatı boyunca birçok ünlü yazarlardan ilham alır. İlk Yazarlığının ilk yıllarında Heinrich Heine, daha sonra Nietzsche, Goethe, Schopenhauer ve Tolstoy gibi büyük yazarlardan etkilendiği bilinir (Aytaç, 1990: 237). Adı geçen bu yazarlar Mann'ın hayatını farklı yönleriyle etkiler. Tolstoy'a olan hayranlığından, onu ziyaret etme arzusuna kapılır. Fakat Tolstoy'un hastalığı yüzünden bu arzusu gerçekleşemez. Mann hayran olduğu Tolstoy'dan roman sanatı tekniği olan "leitmotiv" ve "detai" unsurlarını öğrenir. Mann'ın otobiyografik özelliklerini eserlerinde kullanmasını da Tolstoy'dan öğrendiği dillendirilir (Aytaç, 1990: 238). Mann'ın yazarlık hayatını etkileyen kişileri özetlersek; çocukluğunda yazarın müziğe olan ilgisi Wagner sayesinde gelişir (Aytaç, 1990: 236). Daha sonraki dönemlerde Nietzsche ve Schopenhauer, yazarın eserlerinin eleştirel-metafizik tarafını belirlerken, Tolstoy eserin kurgusal-biçimsel tarafını belirler. Thomas Mann, ünlü Nörolog ve klasik psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'un ise cinselliğe yaklaşımını ve içgüdü konusundaki görüşlerini dikkate alır. Onaylama ve güçlendirme yöntemini de Goethe'den örnek aldığı dile getirilir (Karabulut, 2021: 131-132).

Thomas Mann'ın edebi kişiliği, sanatçılığı ve hatta eserleri eleştirilir. Bu eleştiriler hem olumlu hem de olumsuzdur. Mann tasvir etme yeteneğiyle eserlerine kusursuz yerleştirir. Eserlerin anlaşılması kolaydır, yapaylıktan uzak olan eserlerin, sanattan anlayanlar için mükemmel bir sanat olduğundan söz edilir (Michels, Carlson,

2017: 14). Sanatçının problematiğini ön planda tutan birçok eseri mevcuttur. 1903 yılında kaleme aldığı *Tonio Kröger*, *Tristan*, 1909 yılında *Königliche Hoheit* ve 1912 yılında *Der Tod in Venedig* (Venedik'te Ölüm) adlı eserleri buna örnektir (Aytaç, 1990: 238). Ayrıca yazarın *Der Zauberberg* (Büyülü Dağ) (1926) adlı eseri onun dünya edebiyatında tanınmasında önemli bir yere sahiptir (Aytaç, 2021: 27). 1927 yılında yayımlanan bu eser "dönem romanı" (*Zeitroman*) ve "eğitim romanı" (*Bildungsroman*) olarak nitelendirilir (Aytaç, 1990: 250).

Alman edebiyatının ünlü yazarlarından biri olan Herman Hesse'nin Thomas Mann hakkındaki düşüncesi Volker Michels'in çalışmasında şöyle aktarılır: "*Alman yavanlığının kafeslerindeki kanaryaların arasında duran bülbüldür.*" (Michels, Carlson, 2017: 5). Dünya ve Alman edebiyatında önemli bir yeri olan Mann eserleri aracılığıyla dönemini yansıtan en etkili temsilcilerden birisidir. Aytaç ise, "Dünya edebiyatında Alman romanını temsil edecek olgunlukta eserler veren büyük üslupçu" diyerek, Thomas Mann'ın yazarlığının mükemmelliğini dile getirir (Aytaç, 1990: 235).

Mann hayatında etkilendiği ne varsa eserlerine yansıtır. Hastalık, aşk, yaşlılık ve ölüm konusu yanında Nazi dönemini eleştiren yazılar da kaleme alır. Tam da bu yüzden yazar 1936 yılında Nasyonal Sosyalizme karşı tutumundan dolayı Alman vatandaşlığından çıkarılır (Can, 2016: 86). Hatta eserlerinde sıkça kullanılan hastalık, aşk ve ölüm kavramları sayesinde sanat anlayışını ortaya koyduğu bir sentez oluşturur ki bu da aslında insanın hayatını anlamlandıran bir olgudur. Bu durumda yazara düşen görev, toplumun tüm bu olguya kötümser ve nihilizm yaklaşımı yerine iyimser yaklaşımı sunmaktır (Çelik, 2005: 307).

Alman vatandaşlığından çıkarılan Mann için sürgün hayatı başlar. 1933 yılında başlayan sürgün hayatı tam on altı yıl sürer. Önce Fransa'nın Akdeniz kıyılarında, daha sonra Zürih'te kalır. 1938 yılında da ABD'ye yerleşir ve orada Harvard Üniversitesinde edebiyat profesörü olarak hayatına devam eder (Aytaç, 1990: 240). Sürgün hayatı boyunca kalemini elinden bırakmaz. Yaşadıklarını ve gördüklerini yazmak ister. *Doktor Faustus* adlı eserini ABD'de geçirdiği sürgün yıllarında kaleme alır ve bu eseri 1947 yılında yayımlanır (Bandet, 2006: 107). Daha sonra sürgün yıllarında *Joseph und seine Brüder* (1943) *Lotte in Weimar* (1939) adlı eserlerini kaleme alır (Aytaç, 1990: 240). Almanya'dan on altı yıl uzak kalan yazar *Don Kişot'la Deniz Yolculuğu* adını taşıyan

gezi notlarını 1934 yılında yazmaya başladığından bahseder (Aytaç, 2021: 27). Mann bu gezi notlarında Amerika'ya göç ettiği sıradaki seyahatinden söz eder.

Yazarlık hayatına kısa öyküler yazarak başlayan Mann, roman, deneme, mektup ve günlük kaleme alır. Yaşadığı dönemin burjuva ailesi olsun, Nazi dönemi olsun hep bunları kaleme almaktan hiç çekinmeyen bir yazardır. Dolayısıyla Weimar Cumhuriyeti döneminde edebiyat alanında "bir kral" dır (Çelik, 2003: 226). Bu dönem yazar için başarılı olur. Zira 1919 yılında Bonn Üniversitesi şeref doktorluk derecesine layık görülür (Aytaç, 1990: 239) ve daha önce bahsedildiği gibi 1929 yılında kaleme aldığı *Buddenbrooks* eseri için Nobel Ödülü sahibi olur. Yazarın vermiş olduğu emekler için mükâfatlandırılır. Fakat ikinci Dünya Savaşı öncesi kınanmak ve dışlanmak zorunda kalır. Bunun sebebi olarak da yazarın Nazi Almanyası'nın havasına uymayan tutumudur. Nazilere karşı tepki verdiğinden dolayı vatan haini sayılır ve yazara verilen doktorluk derecesi geri alınır (Aytaç, 1990: 239).

Mann'ın, edebiyat dünyasının en başında gelen Goethe, Schiller, Wagner, Nietzsche, Freud gibi büyük yazarların yanı sıra diğer ülkelerin ünlü yazarlarından da etkilendiğini söylemek mümkündür. Bunlar Fransız yazarları Flaubert, Stendal, İngiliz yazarları Dickens, Byron, Thackeray, Rus yazarları Tolstoy, Dostoyevski, Çehov, İtalya yazarları Dante, Petrarca, Boccaccio, İskandinav yazarları İbsen, Andersen vs (Smirnova, 2015: 99). Mann, Rus yazarlarına olan tutkusundan 1930 yılında kaleme almış olduğu *Denemeler* yazısında bahseder (Cankorel, 2007: 84). Mann kendisini etkileyen yazarları eserlerine yansıtır. Goethe'nin sanatkârlığı Mann'ın ilgisini çekmeyi hep başarır. Hatta *Tod in den Venedig* (Venedikte Ölüm) ve *Lotte in Weimar* (Lotte Weimar'da) adlı eserlerini kaleme alırken Goethe'den beslendiği bilinir. Ayrıca *Tod in den Venedig* (Venedikte Ölüm) eserini kaleme alırken Goethe'nin *Wahlverwandschaften* eserini beş kere okuduğunu dile getirir (Aytaç, 1990: 241). Mann'ın iç dünyasını etkileyen ve yazarlık hayatı boyunca dostu olduğunu belirttiği şahıslardan biri de Hugo von Hofmannsthal'dır. Mann, adı geçen yazara olan hayranlığını, ilk tanıştığı ve ziyaret ettiği anıları "*Hugo von Hofmannsthal'in Anısına*" adını taşıyan denemesinde dile getirir (Aytaç, 2015: 124).

Almanya'ya ayak bastığı yıllarda Mann'ı, pek sıcak karşılamazlar. Almanya'nın o günkü durumları yazarı derinden etkiler. 1951 yılında *Der Erwählte* (Seçilen) adlı

eserini kaleme alır (Aytaç, 1990: 241) İronik üslûbunu bu eserde kullanan yazarın eseri için: "bir kültürün son devir eseridir" ifadesi kullanılır (Aytaç, 2010: 212).

12 Ağustos 1955 yılında hayata veda eden Mann, ölmeden önce çocukluğunun geçtiği ve eserlerinde de yer verdiği Lübeck şehrine geri döner. Bu, onun vataniyle olan barışması olarak değerlendirilir (Aytaç, 1990: 241).

Mann'ın eserlerinde ortaya koyduğu konulara baktığımızda en çok dikkat çekenin hastalık olduğu söylenebilir. Hastalık konusunu her yönüyle ele alır. Eserlerindeki kahramanlar çeşitli hastalıklara maruz kalır. Hatta insanoğlunun varoluşundan itibaren süregelen salgın hastalıkların bazılarını onun eserlerinde rastlamak mümkündür. Mann'ın yine sürgün döneminde kaleme aldığı ve kurmaca eserler kategorisine dahil edilebilecek olan *Der Zauberberg* ve *Der Tod in Venedig* adlı eserleri buna bir örnektir. Bu iki eserde de ölümcül hastalık olan veremden söz edilir.

2.1.2. “Venedik’te Ölüm” Adlı Eseri

Thomas Mann'ın 1913 yılında kaleme aldığı *Venedik’te Ölüm* (Mann, 2007) adlı eseri bir sanatçının sanat anlayışı ve sorunlarıyla meşgul olmakla birlikte Venedik şehrinde yayılmaya başlayan kolera salgınını ele alır. Yazar'ın 1911 yılında Venedik'i ziyaret ettikten sonra adı geçen eseri kaleme aldığı bilinir (Ploharski, 2011: 59). Mann için Venedik ve Lübeck şehirleri ayrı bir öneme sahiptir. 1926 yılında kaleme almış olduğu *Lübeck als geistige Lebensform* adlı çalışmasında Venedik'in ve Lübeck'in çok sevdiği şehirler olduğunu belirtir. Hatta Lübeck onun sanatsal yaratımı için bir malzeme kaynağıdır (Steinby, 2021: 42). Mann bu denemesinde Lübeck ve Venedik'i şöyle özetler: "Biri gotik ve gri, Kuzey Denizinde, diğeri ise uzak doğunun mucizesidir, aynı zamanda çocukluğumun rüyasıdır" (Ploharski, 2011: 59). Dolayısıyla adı geçen iki şehrin de yazar için yeri bambaşkadır. Mann ölümcül hastalık olan veba ve sanat kavramlarını harmanlayarak zengin içerikli semboller oluşturur ve *Venedik’te Ölüm* adlı eserini kaleme alır. Aslında dünya edebiyatında Venedik'in ayrı bir yeri vardır. Venedik dünya edebiyatının evrensel topos'udur² ki uzun zamandır estetik yansıma konusu

² Topos- belirli bir konuda bir karakteristik veya özellik anlamına gelen Yunanca kökenli bir kelimedir. Kelimenin tam anlamıyla "yer" demektir. Topos farklı disiplinlerde kullanılan bir argümandır. Retorik alanda da kullanılmakta olup, Avrupa edebiyatında kendini gösteren klişelerdir, üsluplarda yer eden düşünce ve anlatım kalıplarıdır. <https://educalingo.com/tr/dic-it/topos> (Erişim Tarihi: 01.01.2023 saat:21:34)

haline gelir. Ayrıca Venedik, insan bilincinin yalnızca tarihsel, ekonomik veya tarihi kültürel açılarından değil aynı zamanda aşkın, güzelliğin ve hatta ölümün özel statüye sahip olduğu bir konumdadır.

Mann'ın otuz altı yaşında kaleme aldığı "*Venedik'te Ölüm*" adlı eseri Luchino Visconti tarafından sinemaya uyarlanır ve bu filmi için Visconti 1971 Cannes Film Festivalinde ödül kazanır (Karabulut, 2021: 139). Filme aktarılan bu eserde Venedik'te yaşanan olaylar başkahramanlar Aschenbach ve Tadzio üzerinden anlatılır. Gençlik, güzellik, aşk, ölüm gibi kavramlar karşıtlarıyla birlikte verilir. Yaklaşık altmış yıl sonra sinemaya aktarılan bu eseri Visconti edebiyat, tarih ve kültürel tarihten alıntılarla eseri bütünleştirmeyi başarır (Akyunak, 2017: 17).

Venedik'te Ölüm, Mann'ın eserleri arasında keskin ve yoğun deneyimlerini içeren eserlerinden bir tanesidir Venedik şehrini ziyaret ettikten sonra bu eserini kaleme alan yazar, ilk başta *Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull* adlı eserine bunu dâhil etmek için yazar. Fakat Mann'ın daha sonra bu eserinin bağımsız bir nuvel olarak kaleme aldığı bilinir (Aytaç, 1990: 248). Yazarın birçok eserinde olduğu gibi *Venedik'te Ölüm*'de de otobiyografik unsurlar göze çarpar. Başkahraman Aschenbach'ın yaşadığı krizler aslında Mann'ın yaşadığı krizlerdir. Birçok yazar gibi eserlerini kurgulamadığını ve eserlerinin hayatından izler taşıdığını kendisi de dile getirir (Özkan, 2021: 68).

Bir başka bilgiye göre, *Venedik'te Ölüm*'ün Thomas Mann'ın 1910 yılında katıldığı Mahler Senfonisi'yle ilgili olduğu öne sürülür. Daha önce bilindiği gibi Mann'ın sanata olan ilgisi onun yazarlık hayatında önemli yere sahiptir. Dolayısıyla Gustav von Aschenbach merkeze alınarak Mahler'in izleri aktarılır. Mann'ın, sanatı ve ölümü ağırlıklı olarak konu edindiği bu eseri 1911 yılında Mahler'in ölümünden etkilenerek kaleme aldığı öne sürülür (Can, 2016: 30). Aytaç da bu eser hakkında şunları dile getirir;

Biçim bakımından klasik ölçülerde disiplinli bir noveldir. Yazarın kendi özellikleri olarak belirttiği kronist, dekadans yorumcusu, patolojik olanın ve ölümün hayranı, uçuruma eğilimli estetik karakterini (Chronist und Erläuterer öder Dekadence, Liebhaber des Pathologischen und des Todes, Ästhet mit der Tendenz zum Abgrund) çok yoğun biçimde yansıtır. (Aytaç, 1990: 241).

Venedik'te Ölüm otobiyografik özellikleriyle okurun dikkatini çekmeyi başarır. Eserde Aschenbach'ın iç dünyasında olup bitenlerin yani kimlik bunalımlarının verilmesi de okuru sürükler.

2.1.2.1. Özet

Eser beş bölümden oluşmaktadır. Bu beş bölüm tıpkı Aristoteles'in tragedyası gibi beş Perde'den oluşur. Eserde alt başlıklar sadece bölüm şeklinde verilmiş olsa da içerik olarak bölümler birbirini tamamlar şeklinde kurgulanmıştır. Daha net bir şekilde açıklayacak olursak bunlar; başlangıç, yükseliş, doruk noktası, çöküş geçiş ve ölümdür (Akyıldız Ercan, 2019: 269). *Venedik'te Ölüm* eserini de bu tragedya şemasına uygun bir biçimde değerlendirmek mümkündür. Önce Aschenbach ile olan tanışma bölümü yani başlangıç noktası gelir. Daha sonra seyahat etme arzusu onu Venedik'e götürür. Venedik'te karşılaştığı Tadzio ile olay yükseliş noktasına varır. Sonra kolera hastalığının yayılma sürecinde şehirden ayrılma kararı alır. Dönmeye karar verdiği sırada bavulları unutulduğu için otele geri döner. Yani olay düşüş noktasına geçer ve en son olarak da bir tragedya yaşanır yani Aschenbach ölür.

Eserin ilk bölümü Aschenbach'ın iç dünyasında yaşamış olduğu endişeleri/kaygıları ve yürüyüş sırasında göz göze geldiği yabancı adamın ona hissettirdiği seyahat etme arzusunu ele alır. İkinci bölümde sanatçı Aschenbach ile ilgili tanışmadan ve daha çok onun sanatçı kişiliğinden bahsedilir. Üçüncü bölümde Aschenbach'ın Venedik'e olan seyahati ve otelde karşılaştığı Tadzio anlatılır. Dördüncü bölümde Venedik şehrinde salgın hastalığın yayılma süreci ve Tadzio'ya olan tutkuları yer alır. Beşincisi ise Aschenbach'ın ölümünün gerçekleştiği son bölümdür.

Yaşlı bir yazar olan Gustav von Aschenbach yorgunluğunu gidermek için gezmeye çıkar. Gezinti sırasında yabancı bir adamla göz göze gelir ve bu adam Aschenbach'da uzaklara açılma arzusu uyandırır. Seyahat tutkusunu gerçekleştirmek için, Münih'teki evinden ayrılır. Yazar Pola'ya ulaşır ve hem hava şartları hem de oteldeki insanların ona karşı soğukluğu hissederek, kendisi için arzu ettiği yerin orası olmadığını anlar ve Venedik'e gider. Yerleşmiş olduğu otelde dünyanın her tarafından gelen insanlar vardır. Bu sırada Aschenbach iç dünyasında buhranlar yaşar. Bu buhranlar aslında onun sanata olan yaklaşımı üzerinedir. Tam da bu buhranlar sırasında

Aschenbach'ın yerleşmiş olduğu otelde Polonyalı bir aile onun dikkatini çeker. Fakat yazarın daha çok dikkatini çeken on dört yaşlarındaki uzun saçlı oğlan Tadzio'dur. Aschenbach oğlanın güzelliğine sanatçı gözüyle bakar ve Tadzio'nun eşsiz güzelliği karşısında kendinden geçer. Bu durum onu derinden etkiler ve Aschenbach çocuğun güzelliğini antik Yunan heykellerine benzetir. Gün geçtikçe Tadzio'ya olan tutkusu artmaya başlar. Onu görebilmek için her türlü çareye başvurur. Venedik'teki hava şartları Aschenbach'ın sağlığına iyi gelmediği için oradan ayrılmak ister. Fakat Tadzio'ya karşı beslediği duygu buna mani olur. Artık Aschenbach'ın tek bir görevi vardır o da Tadzio'nun peşine düşerek onun bütün güzelliğini seyretmektir. Otelde göz göze geldiği an ve hatta Tadzio'nun onunla selamlaşması, yazarın bunun tek taraflı bir his olmadığını zannetmesine yol açar. Günlerce Tadzio'nun peşine düşen Aschenbach yaşlı olmasına rağmen yorulmanın ne olduğunu bilmez olur. Tadzio'nun gittiği her yerde peşindedir. Otelde, sahilde ve Pazar günleri gerçekleşen Markus kilisesindeki ayinde bile Tadzio'nun peşini bırakmaz. Tadzio'nun dikkatini çekebilmek için dış görünüşüne dikkat eder. Günler geçip giderken, bir gün Venedik'te salgın bir hastalık baş gösterir. Fakat bu durum turizm endişesiyle gizli tutulur. Aschenbach bir gezintisinde şehrin, çalışanlar tarafından dezenfekte edildiğini görünce salgından şüphelenmeye başlar. Bu durum uzun sürmez ve Aschenbach, Venedik'te yayılmaya başlayan salgından haberdar olur. Salgın hastalığın baş gösterdiğini öğrenen turistler şehri terk etmeye başlar. Ama veba salgını Aschenbach'ın Tadzio'ya olan tutkusuna mani olamaz. Bu öyle bir tutkudur ki ölümü bile göze alır. Gençleşmek için saçlarını boyatır, cildini gerdirir. Bir gün yine Tadzio'nun peşine düşer ve aniden izini kaybeder. Yorgun bir halde otele geri döndüğünde Polonyalı ailenin otelden ayrılmak üzere olduğunu öğrenir. Bu durum Aschenbach'ı derinden üzer. Aschenbach deniz kıyısında Tadzio'yu seyreder ve aynı gün dünyaya veda eder.

Mann'ın *Venedik'te Ölüm* adlı eserinin içerik itibarıyla birçok unsuru içerdiğini belirtmek mümkündür. Esere zenginlik katan bu unsurları aşağıda incelemeye çalışacağız.

2.1.2.2. Kahramanlar

Venedik'te Ölüm eserinde kahramanların rolü dönemi yansıtabilecek şekilde ele alınır. Kahramanlar dönemin hem burjuva hem de modern toplumun birer aynası olarak

karşımıza çıkar. Kahramanlar eserde yer aldığı bölümlere göre sıralanmıştır. Kahramanların iç dünyasının, eserde nasıl bir yere sahip olduğunun ve yazarın bu kahramanları nasıl tasvir ettiğinin üzerinde durulmuştur.

a) Gustav von Aschenbach

Eserin başlangıcında ellili yaşlarında Gustav Aschenbach asalet unvanını aldığına tanık olunur. Münih'te Prinz-Regenten Caddesinde evi vardır. Geriye dönüş tekniği kullanılarak Aschenbach'ın hasta hali ve hatta çocukluğunda nasıl bir eğitim aldığı eserin ikinci bölümünde verilir;

(...) daha delikanlıyken herkes tarafından başarıyla üstelik üstün bir başarıya yükümlü tutulduğu için temellik nedir, gençliğe vergi o tasasız avarelik nedir, asla bilmemişti. (...) Doktorlar, çocuğun okula gitmesini doğru bulmamışlar, evde özel öğrenim görmesinde ısrar etmişlerdi. (Mann, 2021, s. 21-22).

Okur ile Aschenbach'ın tanışması adım adım ilerler. Bir sanatçı olarak Aschenbach'ın iç dünyasında yaşadıklarını, yaşam ile sanat arasındaki ilişkiyi eserin ikinci bölümünde görmek mümkündür. Yazar, burada Aschenbach sayesinde, kendisinin felsefeye ve sanata olan bakış açısını aktarır. Yazar Aschenbach'ın dış görünüşünü bir sanatçının gözüyle tasvir eder;

(...) Gustav von Aschenbach, ortadan biraz daha kısa boyulu, koyu kumral saçlı, sakalsız ve bıyıksızdı. Çelimsiz denebilecek gövdesine göre başı biraz büyük duruyordu. Tepede seyrekleşen, yanlarda gürleşip ağaran alabros saçları, yarık yarık, adeta yara izleriyle kaplı, yüksek bir alnı çerçeveliyordu. Camları çerçevesiz altın gözlüğünün köprüsü, güçlü ve soylu bir kartal burnu köküne gömülmüştü. Ağzı büyüktü; kâh gevşiyor kâh birden dolaşıp geriliyordu; avurtları çökük ve çizgi çizgiydi; düzgünce çenesi hafif çukura kaçıyordu. (...). (Mann, 2021: 21-22).

Seyahat arzusunu gerçekleştirmek için yola çıkan Aschenbach ilk gittiği yeri beğenmeyip Venedik'e geçer. Mann'ın Venedik şehrini seçmesinin bir anlamı olduğu öne sürülür. Yazarın çocukluk hayatında müzik ve hatta sanata olan ilgisinin gelişmesinde Richard Wagner'in yeri büyüktür. Richard Wagner de tıpkı Aschenbach gibi Venedik'te yaşama veda eder (Tekiner, 2013: 56).

Aschenbach ilerleyen yaşına rağmen tutkuları karşısında yenik düşer. Buna, Venedik'te otelde karşılaştığı Polonyalı Tadzio sebep olur. Bu, onun başını döndüren, ona sarhoşluk hissi veren tutkulu bir aştır. Öyle bir tutkudur ki, Aschenbach şehirde ortaya çıkan salgına rağmen Venedik'te kalmayı tercih eder. Hatta Tadzio'nun

karşısında genç olabilmek için bakımlar yaptırır ve giysilerine özen gösterir. Aschenbach'ın bu durumu şu şekilde tasvir edilir;

(...) Elbisesine gençlere özgü iç açıcı ayrıntılar katıyor, değerli taşlar takıyor, parfüm kullanıyor, her gün birkaç kez tuvaletini tazelemeye zaman ayırıyor, yemeklere süslenip heyecan ve merak içinde geliyordu. (...) (Mann, 2021: 96).

Aschenbach'ın Venedik'e doğru çıktığı yolculuk esnasında, gemide karşılaştığı yabancı delikanlı aslında Aschenbach'ı andırır. Gemideki adam dış görünüşü itibariyle, oldukça özenli ve genç gösteriyor olsa da aslında yaşlı bir adamdır. Tıpkı Aschenbach'ın bir aralar Tadzio'ya olan duygularından dolayı bakım yaptırarak gençleşmek istediği gibidir. Aschenbach otelin berberini sık sık ziyaret eder. Tadzio'ya olan ilgisi onu adeta değiştirir. Sadece süslenmekle kalmaz. Genç ve dinç gözükmek için saçlarını boyatır. Gün geçtikçe oğlana olan ilgisi değişmez. Venedik şehrinde yayılmaya başlayan kolera salgınından haberdar olan Aschenbach, hastalığa rağmen şehri terk etmekten vazgeçer. Polonyalı ailenin otelden ayrılacağını duyan Aschenbach sarsılır. Çünkü artık Tadzio'dan ayrılma zamanı gelmiştir. Bu durum onu derinden etkiler ve o sırada Aschenbach hastalığa yakalanır. Deniz kenarında Tadzio'yu son kez görür. O gün sahilde hayatına veda eder. Bu durum eserde şu şekilde dillendirilir;

(...) Sandalyede yana yakılan adamın imdadına koşuluncaya kadar dakikalar geçti. Onu odasına götürdüler. Ve daha o gün, yazara saygıyla bağlı dünya, onun ölüm haberiyle sarsıldı. (Mann, 2021: 103).

Mann eserinde Aschenbach'ın ölümü aracılığıyla, bir yazarın kaybının nasıl yaşanacağını dile getirir. Gerçi bu durum da yine kendisine bir gönderme yapıp yapmadığı sorusu akli kurcalayabilir.

Eserini Aschenbach üzerinden kurgulayıp olayları onun çevresinde gerçekleştiren Mann, her bir bölümde Aschenbach'ı farklı yönleriyle okura sunar. Önce Aschenbach ile tanıştırılır, sonra onun sanatçı yönü ortaya çıkarılır ve Tadzio'ya olan eşcinsel tutkusunun onu ölüme sürüklediği görülebilir. Aschenbach'ın bu trajik çıkmazı ve kendi kendisiyle olan hesaplaşması ölüm ile sonuçlanır.

b) Tadzio

Tadzio figürü eserde Aschenbach için önem arz eder. Çünkü Aschenbach, Tadzio ile ilk karşılaştığı anda hayatı alt üst olur. Mann, eserde Tadzio'ya üçüncü bölümde yer verir. Aslında Tadzio sanatın bir simgesi olarak gösterilmektedir. Onun eşsiz güzelliği

karşısında Aschenbach zayıf düşer. Aschenbach ona sanatçı gözüyle bakar ve Tadzio'yu antik Yunan heykelleriyle kıyaslar; “(...) *tanrısal bir vakar taşıyan edasıyla Grek dünyasının en soylu çağından kalma heykelleri hatırlatıyordu.*” (Mann, 2021: 42). Bu alıntıdan yola çıkarak Tadzio'nun güzelliği karşısında Aschenbach'ın hayranlığının dile getirildiğini belirtebiliriz. Gerçekten de oğlanın dış görünüşü hakkındaki tasvirler, onu okurun gözünde canlandırmayı sağlayacak niteliktedir. Tadzio bir Yunan heykeline benzetilerek, mitolojik gönderme yapılır. O, büyüleyici bir güzelliğin canlı bir temsilcisidir.

c) Yabancı adam

Aschenbach ile Tadzio'nun etrafında olup biten olaylar içerisinde isimsiz bir yabancı ile karşılaşılır. Esere zenginlik katan bazı kahramanların isimsiz olması eserde dikkat çeker;

(...) düşüncelerine bambaşka yön veren bir adam gördü. (...) boyu oldukça uzun, zayıf, sakalsız, bıyıksız, dikkati çekecek kadar küt burunlu bu adam, kızıl saçlı tiptendi ve bu tipin sütbeyaz ve çilli teni onda da görülüyordu. (...) küt burnuna hiç yakışmayan iki dikey ve enerjik çizgiyle renksiz, kızıl kirpikli gözleri, keskin bakışlarla ufka dikilmişti. (...) batmakta olan güneşin ışıklarıyla kamaşmış gözlerinin çehresini kırıltmasından ya da yüzündeki fizyonomik bir kusurdan ötürü dudakları kısa kalıyor; etlerine kadar açıkta olan dişleri, dudaklarının arasından beyaz beyaz, uzun uzun sırtıyordu. (Mann, 2021: 15)

Bu, isimsiz ya da gizli kahramanın esere bütünlük sağladığı söylenebilir. Eserin başında Aschenbach'ın seyahat etme arzusunu uyandıran isimsiz yabancı adamın, mitolojik bağlamda ölü ruhları, ölümler diyarına götüren Hermes'in özellikleriyle benzer olması okurun dikkatini çeker (Akyıldız Ercan, 2019: 270). Aslında Mann, isimsiz bu adamı devreye sokarak, olayı başlatma konumuna getirir. Çünkü Aschenbach yabancı adamla göz göze geldiği sırada seyahat etme arzusuna kapılır. Daha sonra adam aniden gözden kaybolur.

Eserde ikinci isimsiz olarak karşımıza çıkan adam bilet kesen adamdır. Bu isimsiz adam sembolik anlamda kötü olayların olacağına işaret eder;

(...) Vapura ayak basar basmaz, kambur ve üstü başı kirli bir tayfa tarafından sırtkan bir nezaketin yanı sıra adeta zorla götürüldüğü ambarda mağara benzeri ve yapay şekilde aydınlatılmış bir kamarada, bir masa gerisinde, şapkasını alnına yıkmış, ağzının kenarında bir izmarit, eski moda sirk direktörleri suratlı, geçisakallı bir adam oturuyor; göz kaş oynatarak hoppa bir işgüzarlıkla yolcuların kemiklerini tespit ediyor, onlara bilet kesiyordu. (...) (Mann, 2021: 14).

Bu alıntıdan Aschenbach'ın gemiye bindiğinde karşılaştığı adamın onda tuhaf bir his bıraktığı söylenebilir. Bilet kesen adamın dış görünüşü tasvir edilirken onun keçi sakallı olmasına değinilir. Bu durum aslında sembolik açıdan değerlendirilebilir. Keçi, trajedinin merkezini sembolize eder ve Aschenbach'ın trajedisine yani ölümüne işaret eder (Ploharski, 2011: 61).

Thomas Mann her iki isimsiz adamın tasvirini yaparken, beğenilmeyen figürler yaratır. Bu durum aslında Aschenbach'ın iç dünyasına bir gönderme de olabilir. Bazı bilgilere göre eserde geçen isimsiz adam tektir, eserde farklı kılıflarla okurun karşısında çıkmaktadır (Akyıldız Ercan, 2019: 271). Bu yabancı adam önce Aschenbach'ın seyahat etme arzusunu uyandıran ve bazen bilet kesen adam kılığına bürünür.

2.1.2.3. Eserde Salgın/Hastalık Konusu

Geçmişten günümüze kadar devam etmekte olan salgın hastalıkların birçok insanın hayatına mal olduğu herkesin malumudur. Böyle bir hastalık birçok yazar için eserini kaleme alırken kaynak malzemesi oluşturur. Mann'ın *Venedik'te Ölüm* adlı eseri buna bir örnektir. Eser bir sanatçının sanatçı ruhunu, bunalımlarını, hastalığını ve ölümünü yansıtan bir eserdir. Yozlaşmanın ve çöküşün bir unsuru olan sanat ve aynı zamanda güzelliğin çekiciliği, ölümün çekiciliği gibi önemli konular üzerine işlenmiş bir eserdir (Bandet, 2006: 107). Eserde salgın hastalık da okurun dikkatini çeker. Genel olarak esere bakıldığında olaylar baştan sona kadar olumsuz durumları içerir. Beş bölümden oluşan eserin ilk bölümünde göze çarpan olumsuz durum şu şekilde verilir;

(...) Kıtamızda aylarca tehlikeli havası estiren... (...) Mayıs başlarıydı; yağışlı, soğuk geçen haftalardan sonra birdenbire aldatici bir yaz bastırmıştı. (...) Ağustostaki gibi boğucu bir hava vardı. (...) Bir fırtına kopacağını sezdiği için (...). (Mann, 2021: 14)

Eserin daha başında olumsuz bir durum hissedilmeye başlanır. Hava durumunun tehlikeli olduğu, aslında Aschenbach'ın başına gelecek olan kötü olaylara işaret etmektedir. Eserin tüm yapısını belirleyen karşıtlık ilkesi, zıtlık birleşimi "Asche" *kül*, *toz* ve "Bach" ise *dere* anlamına gelen kahramanın iki parçadan oluşan soyadlarıyla ortaya konulur. Aslında bu durum ölüm ve yaşamı simgelemektedir (Ploharski, 2011: 60). Eserin semboller açısından zengin olduğu görülür. Okurun ilk bölümde karşılaştığı mezarlıklar da oldukça ilginçtir;

(...) satışa sunulmuş haçlarıyla, mezar kitabeleri ve heykelleriyle, ortaya kalansız yatansız ikinci bir mezarlık çıkaran taş yapımevlerinin çitlerinin ardında in cin top oynuyor ve bu atölyelerin karşısında Bizans yapısı, cenaze merasimi binası, sönmekte olan günün son ışıkları içinde sessiz yatıyordu. (Mann, 2021: 14)

"Mezarlık" burada aslında yaşam ve sanat arasında gidip gelen Aschenbach'ın ölümüne işaret eder. Başkahraman Aschenbach ve eserin isminden yola çıkarak burada ölümün çağrıştırdığı söylenebilir. Mann, semboller ve mitolojik izlekler açısından zengin bir tablo çizmeyi başarır (Akyıldız Ercan, 2019: 271). Yoğun bir şekilde çeşitli sembollerle gizlenen olaylar ve mitolojik izlekler ile Aschenbach'ın sanatçı ruhunu görmek mümkündür. Eserin ilk bölümünde karşılaştığımız mezarlık, Aschenbach'ın seyahat etme arzusunu uyandıran yabancı adam ve bu yabancı adamın tasviri, daha sonra binmiş olduğu gemi; aslında ölümü çağrıştıran sembollerdir. Aschenbach'ın Venedik'e gitmek için bindiği geminin tasviri şu şekilde verilir; "*İtalyan bandıralı, görmüş geçirmiş, eski tip, isli yastı, bir gemiydi bu (...).*" (Mann, 2021: 14)

Sembol olarak karşımıza çıkan "gemi" aslında ölüleri öbür dünyaya götüren bir araç olarak görülebilir (Ploharski, 2011: 60). Yunan mitolojisinde Hades'e yani yeraltı diyarına ölü ruhları, Akheron ırmağından para karşılığı geçiren mitolojik karakter Kharon'u burada saptamak mümkündür. (Akyıldız Ercan, 2019: 272). Bunu, başkahraman Aschenbach ile ilişkilendirmek yerinde olur. Eser baştan sona kadar hem sembolik açıdan olsun hem de mitolojik unsurlar açısından değerlendirildiğinde, aslında Aschenbach'ın adım adım yaklaşmakla olduğu ölüm olayına işaret edilir. Hatta ölüm olarak değerlendirebileceğimiz bir diğer durum ise Aschenbach'ın bindiği taşıtın bir tabuta benzetilmesidir;

(...) Baladlar devrinde hiçbir değişikliğe uğramadan bize kadar gelmiş ve başka eşyalar içinde yalnız tabutlarda görülen siyahlığıyla bu acayip taşıt, şıprıtılı gecelerin suskun ve suçlu serüvenlerini hatırlatır; dahası, ölümün kendisini, tabut altlığını, gamlı cenaze alayını, o son ve sessiz yolculuğu hatırlatır (Mann, 2021: 36).

Aschenbach bu gemiye bindiği anda kendini iyi hissetmeye başlar. Belki de bu ölüm iyiliğidir. Önce bir tabuta benzettiği gemide, içerisinde minderlerin yumuşak olduğunun farkına vararak bu durumu değiştirir.

Eserin üçüncü bölümünde Aschenbach'ın Venedik'e giderken gemide karşılaştığı yabancı adam onun dublörü olarak karşımıza çıkar;

(...) Açık sarı, son moda yazlık elbiseli, kırmızı kravatlı, kenarları fiyakayla yukarı kıvrık Panama şapkalı biri, cırlak sesiyle taşkınlıkta yana hepsini bastırıyordu. Aschenbach ona dikkate bakar bakmaz, bir dehşet duygusuyla, bu delikanlılığın sahte olduğunu anladı. Yaşlıydı bu adam, şüphe edilemezde bundan. Gözlerini, ağzını kırıksıklıklar çevreliyordu. Yanaklarındaki soluk kırmızılık, allıktı; alacalı bir bezle sarılmış hasır şapkanın altındaki kestane rengi saçlarıysa peruk! Boynu göçmüş, sinirleri meydana çıkmış, üst dudağına konmuş bıyıkla çenesindeki bantelleri boyanmıştı; gülerek gösterdiği sarı eksiksiz dişleri ucuz cinsinden takma, her iki işaretparmağından birer mühür yüzük takılı elleri, sanki ihtiyar eliydi. Aschenbach ona ve arkadaşlarıyla olan yakınlığına ürpertiyle baktı. U adamın ihtiyar olduğunu, onların züppece, alacalı giyinişi hakkı olmadan taklit ettiğini, hakkı olmadan onlara benzemeye yeltendiğini bunlar bilmiyor, görmüyorlar mıydı? (Mann, 2021: 31)

Bir eserde okurun karşısına çıkan dublör başkahramanın duygu karmaşasına işaret eder. Genelde dublör (Doppelgänger) hikâyeleri kötü son ile biter. Son derece yüksek narsisizmin vücut bulmuş hali olan dublör, diğer insanlarla olan ilişkilerinde veya bu durum kesintiye uğradığında ya da kişi onların yokluğunu hissettiğinde ortaya çıkar. Aslında dublör burada ölümü hatırlatır ve ölümün onu asla terk etmeyen hayaletini işaret eder (Ploharski, 2011: 62). Buradan yola çıkarak gemideki yabancı adam Aschenbach'ın dublörü olarak değerlendirilir. Aschenbach'ın Tadzio'ya olan tutkusu aslında onun dış görünüşünün değişmesine yol açar. Tıpkı gemideki yabancı adam gibidir. Tadzio'nun eşsiz güzelliği karşısında daha genç gösterebilmek için bakım yaptırmaktan çekinmez;

(...) Her âşık gibi beğenilmek istiyor, bunun imkânsızlığı düşüncesiyle acı üzüntüler geçiriyordu. Elbisesine gençlere özgü iç açıcı ayrıntılar katıyor, değerli taşlar takıyor, parfüm kullanıyor, her gün birkaç kez tuvaletini tazelemeye zaman ayırıyor, yemeklere süslenip heyecan ve merak içinde geliyordu. Kendisini hayran eden bu taze gençlik karşısında yaşlanmış vücudundan iğreniyordu; ağaran saçlarını, keskinleşmiş yüz çizgilerinin görünümü onu utanca, ümitsizliğe uğratiyordu. Vücutça dinçleşmek isteği duyuyor, ikide bir otelin berberine uğruyordu. (Mann, 2021: 96)

Eserin ancak beşinci bölümünde devreye giren salgın hastalık üçüncü bölümde "(...) evlerin karşısında durdu çünkü karantina motorunu beklemek gerekiyordu" (Mann, 2021: 33) sözleriyle okuru salgın bir hastalıkla karşılaşma durumuna hazırlar. Her zaman gittiği berberin ağzından duyduğu "(...) Siz kalıyorsunuz, beyefendi, siz afetten korkmazsınız!" (Mann, 2021: 75) cümlesi Aschenbach'ta tedirginlik uyandırmaya başlar. Özellikle Tadzio'yu peşinden takip ederken garip bir koku hisseder. Bu koku aslında kolera hastalığına karşı alınan bir önlem olan şehir içindeki ilaç kokusudur;

(...) havada birdenbire garip bir koku hissetti; bu koku günlerdir bilincine işlemeksizin algıladığı, sefaleti, yaraları, kuşku uyandıran bir temizliği hatırlatan ağır ve ilaçlı kokuydu. Tekrar kokladı, düşünceleri bu kokuyu tanıdı, (...) Belediye, kent halkına, bu havalarda olağan bazı sindirim sistemi hastalıklarına karşı istiridye ve midye yemekten, kanal sularını kullanmaktan sakınmalarını ihtar eden basılı ilanları sokak köşelerine asmıştı. (Mann, 2021: 76).

Resmi kurumlar tarafından gizlenmeye çalışılan Venedik'teki kolera hastalığı artık ciddileşmeye başlar. Aschenbach lobide çalışanlardan şehrin afet durumu ile ilgili bilgi almaya çalışır. Hatta bir ara akşamüstü otele gelip insanları eğlendirmeye çalışan müzisyenlerin, şehirde yayılmaya başlayan salgın hakkında ağzını arar. Ancak bu nafiyledir. Bunun sadece tedbir amaçlı olduğunu öğrenir. Daha sonra koleradan ölenlerin sayısı açığa çıkar. Bu durum artık saklanamaz hale gelir ve otelde kalan yabancıların çoğu bulunduğu yeri terk etmeye mecburdur. Aschenbach, Tadzio uğruna şehirde kalmayı tercih eder. Artık kollarını ölüme açmış ve salgının karşısında cesurca durabileceğini düşünür. Aşk duygularının karşısında zayıf düşen bir sanatçı ölüme yürür.

Venedik'te yaklaşık bir ay zaman geçiren Aschenbach, bu zaman diliminde üç mevsim yaşar; *"(...) Mayıs başlarıydı; yağışlı, soğuk geçen haftalardan sonra birdenbire aldatici bir yaz bastırmıştı. (...) ağustostaki gibi boğucu bir hava vardı. (...) şimdi adeta ıssız zevk ve sefa yerinin üzerine bir sonbahar hüznü, bir vakti geçmişlik çökmüş gibiydi."* (Mann, 2021:101). Burada anlatıcı Aschenbach'ın iç dünyasında yaşamış olduğu duygularına bir gönderme yapar. Bu durumu mevsimler aracılığıyla okura hissettirmeye çalışır. Hatta eserde tasvir edilen hava durumu Aschenbach'ın başına gelecek olan kötü olaylara işaret eder.

Kolera salgınına rağmen çıkmazlara saplandığı duyguları ile Aschenbach, Tadzio'nun yakınlarında olabilmek için otelde kalmaya devam eder. Fakat son zamanlarda kendini rahatsız hisseder. Yine son günlerde ruh dünyasında yaşamış olduğu çıkmazlar onu derin düşüncelere dalmasına sebep olur. Bir taraftan Tadzio'ya olan duyguları diğer taraftan sanat ve yaşam arasındaki çelişkiler onu rahat bırakmaz. Anlatıcı okuru *"şimdi ben gidiyorum, Phaidros, sen burada kal; beni gözden kaybedince sen de kalkar, gidersin!"* (Mann, 2021: 100) sözleriyle Aschenbach'ın ölümüne adım adım hazırlar.

Otelde kaldığı günlerden bir gün Aschenbach kendini rahatsız hisseder. Sahilde dolaşmakta olan Tadzio'yu görebilmek için o da denize gider. Sandalyesine oturmuş ve Tadzio'yu seyretmektedir. Tam da bu sırada Aschenbach yaşama veda eder;

(...) Sandalyenin arkasına dayalı başı, yavaş yavaş, uzaklarda yürüyen çocuğun hareketlerini izlemişti; şimdiyse bu baş, sanki bu bakışa doğru kalkıyor, göğsüne düşerek gözleri aşağıdan yukarı bakıyor, yüzünde derin uykuda bir adamın gevşek, kendi içinde dalmış ifadesi okunuyordu. Aschenbach'a öyle geliyordu ki, ta ileride o solgun yüzlü, sevimli, can alıcı çocuk kendisine gülümsemekte, el etmekte, elini belinden çözerek uzaklara göstermekte, önünden vaatler dolu sonsuzluklara doğru uçmaktadır. Aschenbach, her zaman olduğu gibi şimdi de onun peşi sıra gitmeye koyuldu. (Mann, 2021: 103)

Burada Aschenbach'ın Tadzio'nun eşsiz güzelliği karşısında ne kadar zayıf düştüğü bu alıntıdan anlaşılabilir. Son nefesini verirken bile, ona karşı duyduğu ilgi ve sevgi oldukça ilginçtir. Aschenbach'ın mantıktan daha çok duygusal yaklaşımları, yaşam ile sanat arasındaki çelişkileri ve yine Aschenbach'ın sağlık ve hastalık arasında kaldığı seçimler eserin tematiğini genişletir. "Sanat-aşk-salgın-ölüm" olarak değerlendirebileceğimiz *Vendik'te Ölüm*'de, anlatıcı önce yazarın sanat anlayışını ortaya koyar ve Tadzio ile karşılaştırarak ona aşk duygusunu yaşatır. Daha sonra Aschenbach'ın sanatsal ve duygusal çıkmazlarına son vermek amacıyla kolera hastalığını devreye sokar. Aslında bu, başkahraman Aschenbach'ın ölümü demektir;

(...) Sandalyede yana yıkılan adamın imdadına koşuluncaya kadar dakikalar geçti. Onu odasına götürdüler. Ve daha o gün, yazara saygıyla bağlı dünya, onun ölüm haberiyle sarsıldı. (Mann, 2021: 103)

Mann'ın burada topluma bir gönderme yaptığı düşünülebilir. Aschenbach da kendisi gibi dönemin ünlü yazarlar arasında yer alır. Dolayısıyla Aschenbach gibi kendisi de bu hayattan göçüp gittiği zaman toplumun onu nasıl karşılayacağını merak etmiş olabilir.

2.2. REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN “SALGIN” ADLI ESERİNDE SALGIN/HASTALIK

2.2.1. Reşat Nuri Güntekin ve Edebi Kişiliği

Türk edebiyatı yazarları arasında eserleriyle toplumda tanınmış bir yazar olan Reşat Nuri Güntekin 26 Kasım 1889 tarihinde dünyaya gelir (Sert, 2016: 1). Yazarın Çubukçuzadelerden biri olan babası İbrahim Nuri Bey'in ve annesi Yaver Paşa'nın kızı

olan Lütfiye Hanımın iki tane çocuğundan biri hastalıktan vefat eder. Böylece Reşat Nuri bir ailenin tek çocuğu olarak büyür. Babasının görevinden dolayı hayatı oradan oraya savrularak geçer. Dolayısıyla ilköğrenimini önce İstanbul Selimiye Mahalle Mektebi'nde, daha sonra Çanakkale'de Mekteb-i İptidaiye 'de devam ettirir ve burada ilköğrenimini tamamlar. Daha sonra Galatasaray Lisesi'nde eğitimini devam ettiren yazar İzmir'de Müslüman çocuklarının kayıtlarının alınmadığı Saint-Joseph Frères Fransız Mektebine başlar. Bu okulu tamamladıktan sonra İstanbul Darülfünun Edebiyat Şubesinin müsabakasını, ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirir (Karataş, 2017: 14). Güntekin'in hayatı eğitim sektöründe çalışarak geçer. Üniversite eğitimini tamamladıktan sonra, önce öğretmen ve daha sonra müdür olur. 1927 yılında atandığı Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi görevinden sonra 1954 yılında emekliye ayrılır. (Uğurlu, 2022: 375). Yazarın emeklilik hayatı, yakalandığı akciğer kanseri yüzünden uzun sürmez ve 1956 yılında Londra'da hayata gözlerini yumar (Sert, 2016: 1).

Güntekin çeşitli eserler kaleme alarak Türk Edebiyatında önemli bir yer edinir. Cumhuriyet Dönemi'nde tanınmış olan yazarın roman, hikâye, tiyatro ve yazarlık hayatı boyunca tutmuş olduğu gezi notları günümüze kadar ulaşır. Güntekin daha çok roman yazarı olarak bilinir. Fakat onun yazarlık hayatına ilk olarak hikâye ve tiyatro eserleri kaleme alarak başladığı görülür (Sustam, 2018: 186). Ayrıca eserleri arasında Güntekin'i ünlü yapan "*Çalılıkusu*" adlı eseridir. 1922 yılında kaleme alınan bu eser 1966 yılında sinemaya aktarılır ([https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87al%C4%B1ku%C5%9Fu_\(film,_1966\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87al%C4%B1ku%C5%9Fu_(film,_1966))), erişim tarihi 15 Ocak 2023, saat 10.54). *Çalılıkusu* romanı nesiller boyunca sevilerek okunan eserler arasında yer alır.

Kırk yıllık zaman içerisinde on dokuz roman kaleme alan ve dolayısıyla bir romancı olarak tanınan Güntekin, *Çalılıkusu*'nu önce bir piyes şeklinde kaleme alır. Bu roman İngiliz, Alman, Rus, Bulgar ve Sırp dillerine çevrilir ve dünya çapında ün kazanır (Karataş, 2017: 17). *Çalılıkusu*'nda dil, üslup, zaman, mekân, şahıs tipleri, insan ve cemiyet problemleri gibi özellikler ortaya konur (Dönmez, 2021: 2371). Bu tür özellikler yazarın diğer eserlerinde de kullanılır. Ayrıca eserlerine genel bakıldığında toplumun çeşitli problemlerini başarılı bir şekilde dile getirir. Dolayısıyla Reşat Nuri Güntekin'in kaleme aldığı tüm eserleri dönemin her yönünü yansıtan bir ayna görevi görür.

Güntekin'in edebiyata ve dile olan ilgisi henüz çocuk yaşlarında başlar. Bunda aile fertlerinin etkisi büyüktür. Küçük yaşlarında Mesnevi kitaplarının yanı sıra Flaubert, Zola ve Balzac gibi ünlü yazarların kaleme aldığı eserlerin onun yazarlık hayatına adım atmasında etkili olduğu bilinir (Karataş, 2017: 16). Güntekin'in eserleri üzerine yapılmış olan bazı çalışmalara göre yazarın ilk romanının 1922 yılında kaleme alındığı belirtilir (Poyraz, Alpbek, 1957: 3).

Yasemin Karataş'ın Yüksek Lisans Tezinde, Güntekin'in konu bakımından romanlarının iki döneme ayrıldığı dillendirilir. Bunlar bireysel ve duygusal ilişkiler ön planda olan *Akşam Güneşi*, *Dudaktan Kalbe*, *Bir Kadın Düşmanı* gibi eserlerini kapsayan ilk dönem eserleridir. Bu dönemde yazarın daha çok aşk konusunu ön planda tuttuğu belirtilir. İkinci dönem romanlarında ise toplumun problemlerini aksettirir. Bu dönem aslında yazarın olgunluk dönemi olarak değerlendirilir. Toplumsal konuları ele alan *Yaprak Dökümü*, *Miskinler Tekkesi*, *Gizli El* ve *Eski Hastalık* romanları ikinci dönem eserlerine örnek verilebilir (Karataş, 2017: 19). Yazarlık hayatına Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Güntekin, müfettişlik görevini üstlendiği zamanlarda Anadolu'yu gezme imkânı bulur. Anadolu'nun yerli hayatını ve insanlarını tanıma fırsatına nail olur ve gezi sırasındaki izlenimlerini *Anadolu Notları* (1936) adlı eserinde ele alır (Akyüz, 1995: 188). Ayrıca *Anadolu Notları* sade diliyle ve bazı kısımlarında yer alan mizahi olaylar ile okurun dikkatini çeker.

Güntekin'in eserlerinde yer alan tipler doktor ve öğretmen tipleridir. Bu durumu aslında babasının doktor olması ve kendisinin öğretmenlik mesleği ile bağdaştırmak mümkündür. Doktor tiplerini inceleyen çalışmalardan bir tanesi doktorları üç tipe ayırır. Bunlar; askeri doktorlar, hükümet veya belediye doktorları ve diğer doktorlardır. Romanlarındaki bu doktor tiplerine bakıldığında, *Çalılıkusu* romanında Doktor Hayrullah Bey, *Gizli El*'de Cemil Bey, *Değirmen* adlı romanında Doktor Arif Bey, *Kavak Yelleri*'nde Ziver Efendi, *Akşam Güneşi*'nde Doktor Kemal Bey, *Yeşil Gece*'de Doktor Kâni Bey, *Kan Davası*'nda adı belirtilmeyen genç adam, *Kavak Yelleri*'nde Sabri Bey olarak okurun karşısına çıkar (Asiltürk, 2010: 17-37). Kendi mesleğini eserlerinde çeşitli yönleriyle başarılı bir şekilde işleyen Güntekin, okuru öğretmen tipiyle karşı karşıya bırakır. *Kan Davası*'nda öğretmen Ömer, *Acımak* romanında Zehra, *Yeşil Gece*'de Şahin Efendi ve *Salgın* adlı uzun öyküsünde Cevdet öğretmen buna bir örnek olarak gösterilebilir.

Çocukluk yıllarından beri tiyatro, Güntekin'in hep dikkatini çeker. Adeta bir tiyatro tutkunu olan Güntekin'in eserlerinde tiyatro eleştirileri yaptığı da görülebilir.

2.2.2. Salgın Adlı Eseri

Güntekin'in *Salgın* adlı eseri Perşembe dergisinde 7 Kasım 1935 yılında yayımlanır. Adı geçen eser 2005 yılında İnkılap yayınevi tarafından "Bütün Eserleri 25" üst başlığı ile *"Madalyonun Ters Tarafı"* adlı uzun öyküsü ile birlikte kitap olarak basılır (Dervişoğlu, 2020: 234). Eser yazarın diğer eserleri gibi pek bilinmiyor olsa da bile okuru tarafından sevilerek okunan eserler arasında yer alır.

Karlıbel köyünde meydana gelen salgın hastalığın ilerleme süreci ve o köyde görev yapmakta olan Cevdet öğretmenin, makamlara mektup göndererek bunu haber vermesiyle başlar. Cevdet öğretmenle ilgili bazı asılsız iddialar öne sürülür ve yöneticilerin bu durumu ciddiye almamalarıyla eserin akışı devam eder. Üst makamda yer alan görevlilerin salgına ve Cevdet öğretmene karşı sorumsuz yaklaşımı, bazı köy sakinlerinin ve Cevdet öğretmenin ölümüyle sonuçlanır.

Güntekin'in çocukluk hayatı, memur olan babasının görevi sebebiyle Anadolu'yu gezerek geçer. Güntekin'in eserlerinde Anadolu halkını ve onların hayatını sergilediğini görmek mümkündür. Dolayısıyla eserlerinin çoğunda memur, köylü, öğretmen, doktor ve asker tiplerine yer verir. Aynı durum *Salgın*'da geçerli olup, Anadolu'da yaşayan halkın hayatının bir parçası okura sunulur.

Yazarın Anadolu insanını *Salgın*'da yansıtırken, şahıs kadrosunu dikkatle kurguladığı görülür. Üst makamda bulunan görevlileri isimsiz aktarır ve eleştirel yaklaşımda bulunur. Eserin akışında memurları menfaati doğrultusunda hareket eden, kendi rahatlarına düşkün, sorumsuz bireyler olarak betimlerken, öğretmen ve doktor tiplerini kutsallaştırdığı gözden kaçmaz. Çünkü yazar, II. Meşrutiyet ile birlikte Anadolu halkının aydınlanma sürecinde öğretmenin görevinin oldukça önemli olduğunu dile getirir (Ulutürk Sakarya, 2020: 96).

Salgın'da yalın ve akıcı dille olayların aktarıldığı görülür. Aynı zamanda yazarın Eserde yoğun biçimde *"çekirdekten yetişme, taş üstünde taş kalmaz, kulağına fiske vurulan bir kedi gibi, ölmek var dönmek yok, yorgan döşek yatmak, canını dişine takmak"* gibi deyimlere başvurulduğu da gözden kaçmaz. Güntekin kaleme aldığı

neredeyse tüm eserlerinde mizah türüne yer vererek, yaşadığı dönemi eleştirir. Bu durum *Salgın* adlı eserinde de geçerlidir; (...) *İkide bir de oturduğu yerde mini mini tombul vücudu ile fındık kurdu gibi kıvranarak, gözlerini büsbütün şaşılaştırarak (...)* (Güntekin, 2005: 73).

Eserde sade ve akıcı bir dil kullanılmasına rağmen mizahi türe yer verilerek zengin bir üslup kazandırılır. Olaylar kimi zaman kahramanların ağzından aktarılırken, kimi zaman o anlatıcı tarafından aktarılır. Hatta yer yer iç monolog anlatım tekniğine başvurulduğu görülür.

2.2.2.1. Özet

Güntekin'in *Salgın* adlı eseri dokuz kısımdan oluşur. Her bir kısım bir bütünlük içinde ve olaylar zincir şeklinde birbirini tamamlar. Eserin odak noktasında Gökpınar kaymakamı, Karlıbel köyünde öğretmenlik görevi yapan Cevdet ve o köyde meydana gelen adı bilinmeyen salgın bir hastalık vardır. Adı bilinmeyen bu hastalık hakkında Cevdet öğretmenin yazdığı mektuba kimse inanmaz ve eser onun ölümüyle son bulur. Olaylar olabildiğince akıcı ve sade dille aktarılır.

Eserde önce Gökpınar kaymakamı ile okur tanıştırılır. Kaymakam sanat meraklısı biridir. Başkalarından duyduğu veya okuduğu güzel beyitleri her zaman kâğıda aktarır ve çalışma masasının çekmecesinde saklar. Gezmeye çıktığı zaman dolaştığı yer mezarlıklardır. Oradaki mezar taşları onun dikkatini çeker ve bazı hoşuna giden kitabeleri kaydeder. Yazdığı kâğıtları yine çekmecesine atar. Arada bir bu kâğıtları ve mektupları gözden geçirir. İhtiyar kaymakam, gelen mektuplara cevap vermeyi sevmez. Dolayısıyla gelen mektuplar hemen çalışma masasının çekmecesine atılır. Bir gün çekmecesini düzenlerken açılmamış bir mektuba denk gelir. Tarihine baktığında mektup geleli yirmi bir gün olmuştur. Bu mektup dağın tepesinde yerleşen Karlıbel köyünde görev yapmakta olan ilkokul öğretmeni Cevdet tarafından gönderilir. Mektupta salgın bir hastalığın baş gösterdiği ve bu salgından altı kişinin hayatını kaybettiği yazar. Bu, acil doktora ihtiyaç duyduklarını dile getiren bir mektuptur.

Kaymakam, Yazı İşler Müdürü ile bu işe el atar. Cevdet Öğretmenin anlattığından yola çıkarak bu salgının enflüenza ya da sıtma olduğunu tahmin eder. İhlamur Kasabası Müdürü ise olup bitenlerin bir kuruntu olduğunu iddia eder. Çünkü mektubu gönderen

Cevdet öğretmen daha önce aynı şikâyetle bulunur ve onun gençliğine, cahilliğine ve sinirlerinin bozukluğuna verilerek konu kapatılır.

Kaymakam Yazı İşleri Müdürüne bu konu ile ilgili gerekli kontrollerin yapılmasını emreder. Fakat Karlıbel köyü dağın tepesinde yer aldığından malumat edinmek pek mümkün olmaz. Doktor Remzi'nin bütün işlerini bırakarak Karlıbel'e yola çıkması istenir ve Doktor Remzi görevlendirilir. O günkü hava şartlarına rağmen Doktor Remzi yola koyulur. Fakat Yiğitler kasabasında otlak meselesi yüzünden çıkan kavgada, ağır yaralılara bakmak için Remzi Doktor alı konulur. Dolayısıyla Karlıbel meselesi unutulur. Hatta bir ara İl Sağlık Müdürü köye geldiği zaman bile Karlıbel meselesinden daha çok kendi rahatlığına bakmaya devam eder. Salgın konusundan daha çok kaymakam ikisi arasında edebiyat musiki, felsefe ve tasavvuf konuları konuşulur.

Sağlık müdürü köyden ayrılacağı sabah mülkiye müfettişi Seyfullah Bey gelir. Salgın hastalıktan haberdar olmayan müfettiş, olup bitenleri kaymakamdan duyar. Bu işi kendisinin halledeceğini düşünür. Fakat daha sonra diğer yöneticilerle birlik olup salgın konusunda bir karara varırlar. Bu karar Cevdet öğretmenin aleyhinedir. Cevdet öğretmenin salgın olayını kendisinin uydurduğu söylenir ve bu yüzden ona ceza uygulandığına dair köye bir mektup gönderilir. Bu mektup köye ulaştığında Cevdet öğretmenin bilinmeyen bu hastalık yüzünden bir buçuk ay önce vefat ettiği haberini alırlar.

2.2.2.2. Kahramanlar

Bir eserin oluşumunda, bir vakayı veya olayı canlandırmada kahramanların rolü büyüktür. Bir yazar eserinin anlatı dünyasını kahramanlar sayesinde okurun göz önüne serebilir. Güntekin'in "Salgın" adlı eserinde iki farklı kahraman karşımıza çıkar. Biri, sanat meraklısı aynı zamanda Gökpınar kaymakamı, diğeri de Karlıbel köy okulunda öğretmenlik yapan Cevdet öğretmendir.

a) Gökpınar Kaymakamı

Eserin başında anlatıcı Gökpınar kaymakamını tanıtır. Kendisi şiir ve güzel yazı meraklısı olan kaymakam otuz yıldır memuriyet hayatına devam eden bir ihtiyardır. Sorumluluk yoksunu, rahatına düşkün, menfaatçi yöneticiler kaymakam aracılığıyla eserde eleştirilir. Bu kahraman aynı zamanda şiir meraklısıdır;

(...) Kaymakam şiir ve güzel yazı meraklısıydı. Misafirlerden biri güzel birkaç beyit okuduğu yahut hoş bir fıkra anlattığı vakit: “Bir dakika müsaade buyurun. Şunu kaydedivereyim” der ve eline geçen bir kâğıt parçasına kendi icat ettiği ve “Sümbül Hattı” adını verdiği süslü yazısıyla özene bezene yazdıktan sonra çekmeceye atardı (Güntekin, 2005: 7).

Bir yandan memurluk hayatı ile meşgul olurken diğer yandan şair ve yazar portresi çizen kaymakam, yazdığı ve okuduğu güzel yazıları not alır, daha sonra bu notları çalışma masasının çekmecesinde saklar. O çekmecedeki sadece notlar değil aynı zamanda iş ile ilgili gelen bazı mektuplar da vardır. Bir gün çekmeceyi temizlerken, bazı önemli kâğıtları koliye yerleştirip evine götürür. Hikâye tam da bu temizlik esnasında, çekmecesini karıştırırken eline aldığı bir mektup ile başlar. Aslında mektup geleli yirmi gün olmuştur. Bahsi geçen mektupta Karlıbel köyünde meydana gelen bir salgın hastalıktan söz edilir. Mektupta, bu hastalıktan altı kişinin vefat ettiği bilgisi ile birlikte doktora ihtiyaç duyulduğu yazılıdır.

Mektubu okuyan kaymakam önce telaşa kapılır sonra da yazı işleri müdürünü çağırarak, Doktor Remzi’nin Karlıbel köyüne bir an önce gönderilmesini buyurur. Tam bu esnada, Yiğitler kasabası denen yerde çatışma çıkar ve birkaç kişi yaralanır. Remzi doktor da bu vakalara bakmak zorunda kalır. Bu olay üzerine Karlıbel işi ikinci plana atılır. Bundan dolayı kaymakam olup bitenlere kızar. Adı geçen kahramanın bu duruma tepkisi şu şekilde tasvir edilir;

(...) Kaymakamın sağ göz kapağının ucunda bir arpacık vardı. Bir şeye kızdığı yahut üzüldüğü vakit bu arpacık yavaş yavaş büyür ve kızarırdı (Güntekin, 2005: 15).

Kaymakamın Karlıbel köyünde baş göstermiş olan salgın hastalığa karşı kayıtsız kalması okurun dikkatini çeker. Durum çok ciddi olsa da kaymakam yine kendi rahatlığına olan düşkünlüğünü sürdürür. Dokuz kısımdan oluşan eserin altıncı bölümünde İl Sağlık Müdürü geldiği vakit bile olaya karşı soğuk yaklaşılır. Hatta müfettiş ile tanıştığı sırada kaymakama olan davranışı oldukça ilginçtir ve bu şu şekilde aktarılır;

(...) Efendim, ilde ahlaklı, bilgili, edip, şair, filozof meşrep bir değerli kişi olarak tanınıyorsunuz. Bilmem bilir misiniz? Bizin fakir Mevlevilerden bir Ârifi babamız vardır. Büyük bir musiki üstadı. Son zamanlarda sizin bir iki dörtlüğünüzü besteledi. Bir fırsat olursa bunları size dinletmek isterim (...) (Güntekin, 2005: 46).

Burada bürokratik yapı eleştirilmesi okura sunulur. Bu açıdan bakıldığında kahramanların dönemi yansıtan ve canlandıran bir rol üstelendiği söylenebilir.

b) Cevdet öğretmen

Eserde Cevdet öğretmen olayı başlatan konumdadır. Cevdet öğretmen Karlıbel köyünde öğretmenlik yapan ve köyde baş gösteren salgın hastalığı kaymakama mektup yazarak bildiren kahramandır. Ancak Cevdet öğretmeni pek ciddiye almazlar. Çünkü daha önce bir hastalık ortaya çıktığında yine İhlamur Kasabası Müdürü'ne bildiride bulunur ama kimse ona inanmaz. İkinci kez tekrarlanan bu olay, yöneticiler tarafından örtbas edilmeye çalışılır. Eserde Cevdet öğretmen ile ilgili bazı detaylar İhlamur Kasabası Müdürü tarafından verilir;

(...) Cevdet Efendi dört beş gün sonra tekrar izinsiz olarak okulunu kapayıp kasabaya gelmiş ve aklının başında olduğundan şüphe verecek bir heyecan ve öfke ile makamıma gelerek icabında isimlerini arz edebileceğim birçok şahitler huzurunda bendenize karşı gururumu kırmış ve âcizane temsil etmekte bulunduğum hükümetin güvenilirliğini ihlal edecek ağır sözler sarf etmiştir. Hal böyle iken bendeniz bu halleri gene Öğretmen Cevdet'in gençliğine, cahilliğine ve sinirlerinin bozukluğuna vererek hakkında bir türlü muamele yapmayı doğru hareket olarak görmedim (Güntekin, 2005: 22)

Cevdet öğretmen eserin başında okurla tanıştırılır ve sadece diğer kahramanların ağzından tanıtılır. Üst makamlar tarafından sorumluluklar yerine getirilmez, hatta bu olayların nedeni olarak Cevdet öğretmen suçlanır. Eser öğretmenin ölümüyle son bulur.

c) Diğer kahramanlar

Eserde Yazı İşleri Müdürü, Sağlık Müdürü, Doktor Remzi ve Seyfullah Bey yer alır. Bu kahramanlara değinecek olursak, Yazı İşleri Müdürü kaymakamın bütün işlerini yapan birisidir. Sağlık Müdürü eserde Karlıbel meselesi için gelir ancak kaymakamla birlikte bu olayı göz ardı eder. Doktor Remzi, ilçenin ihtiyar doktorudur. Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen mesleğini sürdürür. Karlıbel'e salgınla mücadele etmek için gönderilir ancak hem yaşlı olmasından hem de Karlıbel köyünün dağın tepesinde bulunmasından dolayı köye gidilemez. Ayrıca araya Yiğitler köyünde çıkan kavga girince, Karlıbel bir müddet unutulur. Eserde karşımıza çıkan Seyfullah Bey, çekirdekten yetişme mülkiye müfettişidir. Adı geçen kahraman devreye sokularak olaylar farklı yönde ilerletilir. Okur, artık salgınla gerçekten mücadele edecek bir kahramanın gelmesine önce sevinir. Ama bu durum çok sürmez. Çünkü Seyfullah Bey yukarda adı geçen diğer

kahramanlarla beraber olayı kapatmaya çalışır. Olup bitenlere sorumsuzca yaklaşır ve olay Cevdet öğretmenin ölümüyle sonuçlanır.

Yukarda bahsi geçen üst makam görevlileri eserde, sadece kendi çıkarları için çalışan ve işine sorumsuzca yaklaşan memur portresi çizmektedir. Eser Cevdet öğretmenin ölümü ile sonuçlanırken, salgın hastalığın ne durumda olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmez.

2.2.2.3. Eserde Salgın/Hastalık Konusu

Gerek dünya edebiyatında gerek Türk edebiyatında bir toplumu derinden etkileyen ve yazarların esin kaynağını oluşturan salgın hastalıklar günümüze kadar gelmiş durumdadır. Salgın hastalıklar bir esere kaynak malzemesi olmakla beraber kuşaktan kuşağa aktarılan tarihi kaynak olarak da nitelendirilebilir. Türk edebiyatına kazandırdığı eserler ile okurun ilgisini çekmeyi başaran Güntekin'in *Salgın* adlı eseri bu kapsamda incelemeye değer eserlerden biridir.

Eser, salgın bir hastalığın Karlıbel köyünde baş gösterdiği haberini almakla başlar. Bu durum köyde öğretmenlik yapan Cevdet'in yirmi bir gün önce yazdığı mektupla gerçekleşir. Mektupta salgınla ilgili şu bilgiler yer alır;

(...) Kulunuz Karlıbel köyü ilkokulu öğretmeniyim. Köyümüzde bir salgın baş gösterdi. Hastalar şiddetli baş, arka ağrıları ve kusmalarla yatağa düşüyorlar. Sıcaklıkları artıyor; birkaç saat içinde kendilerini kaybediyorlar; durmadan inleyip sayıklıyorlar. Ara sıra öksürdükçe ağızlarından parça parça kan geliyor. Üç dört gün bu halde can çekiştikten sonra ölüp gidiyorlar (...) (Güntekin, 2005: 11).

Eserde baştan sona kadar baş gösteren salgının nasıl bir hastalık olduğu ile ilgili bir bilgi yoktur. Eserin daha en başında ölüm tehlikesi hissedilir. Öğretmen Cevdet'in yazdığı mektuba göre ağızdan kan gelmesi verem hastalığını akla getirir. Fakat hastalanan insanın birkaç gün sonra vefat etmesi verem şüphesini reddeder. Köyde doktor olmadığı için bu salgının nasıl ölümcül bir hastalık olduğu bilinmez sadece tahmin edilir. İlerleyen bölümlerde diğer kahramanların, adı bilinmeyen bu hastalığa olan yaklaşımı sergilenir. Kaymakam yanında çalışanlarla salgın olayına çözüm bulmaya koyulur. İlk başta anlatıcı okura, bu durumun kaymakam tarafından ciddiye alındığını göstermeye çalışır. Genel içeriğe bakıldığında söz konusu olan salgın yerine üst makamın hususi tartışmasına daha çok yer verilmesi oldukça ilginçtir. Aslında

burada değinilmek istenen konulardan bir tanesi bürokrasi kaygısının öne sürülmesidir (Dervişoğlu, 2020: 239).

Güntekin çocukluğunda babasının işi dolayısıyla gezmiş olduğu Anadolu'yu ve aynı zamanda babasının doktorluk ve kendisinin öğretmenlik mesleğini eserlerinde yansıtır. Aynı durum Salgın adlı eserinde de geçerlidir. Anadolu halkının salgına karşı aldığı tedbir ve korunma okura sunulur. Bu durum eserde Cevdet öğretmenin gönderdiği mektupta şu şekilde dillendirilir;

(...) Köylüler cahil insanlar, hastalıktan sakınmasını, korunmasını bilmiyorlar. "Aman çoluk çocuğunuzu kollayın. Belki geçer" diyecek olursam kızıyorlar. "Biz çok şükür Müslüman insanlarız. Hastadan iğrenmek günahtır" diyorlar. (...) Şimdiki halde bu salgın karşısına yapılan tedbir hastaları hocaya nefes ettirmekten ve köyün başında bu belayı defetmek için akşam namazlarında Kunut duasını okumaktan ibarettir. (Güntekin, 2005: 11).

Yukarıdaki bilgiden yola çıkarak, halkın salgına ve hatta bu salgından ölen insanlara karşı tepkileri, onların cahilliğine dayandırılır. Bir salgına karşı alınan tedbirlerin sadece dua olduğudur. Dua ederek salgından korunabileceklerine inanırlar. Bu duruma karşı Cevdet öğretmenin gösterdiği çaba oldukça ilginçtir. Burada üst makamda yer alan insanların menfi yaklaşımları sergilenirken, köylüler cahilliğiyle ortaya konur. Ancak burada Anadolu öğretmenin özel bir duruma sahip olduğunu görmek mümkündür.

Eserin daha ilk bölümünde okur kaymakamla tanıştırılırken mezarlık konusuna değinilir;

(...) Binde bir gezmeye çıktığı zaman gittiği yer ya dere kenarı yahut mezarlıktı. (...) kaymakam mezarlıktan ve dere kenarından eli boş dönmezdi. Mezarlıkta hiçbir resmi evrak karşısında göstermediği bir ciddiyetle mezar taşlarını okur, beğendiği kitabeleri yine o küçük kâğıtlara kaydederdi. (Güntekin, 2005: 8).

Kaymakamın bir sanat meraklısı olduğu dile getirilirken "mezarlık" burada yönlendirme görevi üstlenir. Mezarlığı ölüm ile ilişkilendirmek mümkündür. Eserin adından da anlaşılacağı gibi bir salgın olayından ibaret olan bu durum ölümü akla getirir. Okurun dikkatini çeken bir diğer detay, kaymakamın sevdiği ağaçlardan bahsetmesidir;

(...) En sevdiği ağaçlar servi ile söğüttü. Evlat sevgisi gibi bu iki sevgiyi birbirinden ayırt edemez, "Bunlar gözümde gam ve sevinci gösterir, biri dünyanın zevki, öteki ölümün hüznü ve ruhaniyetini tatırır," der. (Güntekin, 2005: 8).

Kışın yapraklarını dökmeyen servi ağacı uzun boyu ve düzgünlüğüyle gök Tanrı'ya giden yol ve sonsuzluğu sembolize eder (Alptekin, 2007: 36), söğüt ağacı "ruhlu ağaç" olarak kabul edilir (Şeker, 2021: 358). Mezarlıktaki servi ve söğüt ağaçları kaymakama göre sevinci ve hüznü temsil eder (Ulutürk Sakarya, 2020: 97). Çocukluğu boyunca babasının doktorluk mesleğinden ötürü bütün Anadolu'yu tanıma imkânı bulan Güntekin Anadolu'nun her tarafını eserlerinde yansıtır. Eserlerindeki şahıs kadrosu çeşitliliğinin, Anadolu'da yaşayan insanların hayatıyla doğrudan ilişkili olduğu öne sürülür (Ulutürk Sakarya, 2020: 95).

Güntekin salgın konusunu ilk başta mektupla devreye sokar ve sağlık müdürü gelene kadar olay salgın üzerinden devam eder. Sağlık müdürü eserin sekizinci kısmında okurun karşısına çıkar. İlk önce okura, bu şahsın gelişiyile, salgına el konacağı mesajı verilmek istenir. Fakat durum okurun sandığı gibi olmaz. Sağlık müdürü diğer kahramanlarla bir olup olayı ört pas etmeye kalkışır. Dolayısıyla salgın konusu bir müddet kapanmış gibi gözükse de eserin sonuna doğru tekrar hissedilir. Kaymakam ve diğer kahramanlar Karlıbel salgını meselesini çözme çabası gösterir gibidirler. Daha doğrusu herkes kendi vazifesini yerine getirme çabasıdadır. Salgın sadece masa üstünde konuşulacak bir mesele olarak okura gösterilir. Zira herhangi bir çözüm bulunamadığını, eserin en son sayfalarında görebiliriz. O dönemin devlet kurumları, onların işleyiş tarzı ve yetkililerin vazifelerini yerine getirmemesi burada açıkça eleştirilir.

Bir mektupla başlayan ve bir mektupla biten eserde salgın meselesi Seyfullah adında bir müfettişin gelmesiyle karara bağlanır;

(...) adı bilinmeyen hastalığın helak edici bir salgın şeklinde haber vererek halkı dehşete düşürdüğü, devlet dairelerini ihmal ve salgının yayılmasına meydan vermekle itham eylediği, bu dairelerin başındaki kişileri üst makamlara şikâyet suretiyle fitne ve fesat çıkarmaya çalıştığı ve bunlara sırf yaradılışındaki karıştırmacılık ve ithamcılık, meyillerinin sebep ve etkili olduğu belirmiş bulunan Karlıbel öğretmeni Cevdet efendiye kat'î bir ihtar ve on beş gün maaş kesme cezası (...) (Güntekin, 2005: 76).

Yukardaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi, Cevdet öğretmenin haber verdiği salgın hastalık sadece mevsim hastalığı olarak değerlendirilir. Aynı zamanda öğretmenin daha önce salgın bir hastalığı üzerine iki defa şikâyetle bulunmasını farklı yöne çekerler. Cevdet öğretmenin bu durumu kendi menfaati için yapılan bir olay olarak kabul ederler. Hatta bu durum eserin ortasında inandırıcı gelir. Çünkü Karlıbel'e yakın yerleşen Geçit

kasabasında yaşayan iki köylüden bahsedilerek, köylülerin dediklerine göre üç beş kişinin hayatını kaybettiği söylenir. Ancak anlatıcı köylülerin cahil olduğunu okura hissettirir. “(...) *eceli geldi mi ölür... (...) Eh ecel geldi mi Azrail Alehisselam hani söz temsili iğnenin deliğinden...*” (Güntekin, 2005. s. 64) gibi cümlelerle bu durum salgın hastalığa değil, ecele bağlanır.

Eserin sonunda mektupla bildirilmiş salgın bir hastalığa üst makamda bulunanlar tarafından önem verilmemesi sonucu, köyün ilkokul öğretmeni Cevdet’in adı bilinmeyen bu hastalıktan dolayı hayatını kaybettiği şu şekilde aktarılır;

(...) Muallim Cevdet efendinin bir buçuk ay evvel bir bilinmeyen bir hastalıktan dolayı vefat ettiği anlaşılmış olmakla iade kılındı (Güntekin, 2005: 77).

Dağın tepesinde yerleşen Karlıbel köyü sakinlerinin ve Cevdet öğretmenin gösterdiği çaba işe yaramaz ve bu durum ölümle sonuçlanır. Öğretmen dışında daha kaç köylünün bu salgına yakalandığına dair eserde başka bilgiye rastlanmaz. Karlıbel köyünün dağın tepesinde yerleşmesi ve dolayısıyla hava şartlarından dolayı köye ulaşılmasının zor olması, üst makamda yer alan yetkililerin olaya müdahale etme çabasının sadece gösterişte olduğunu ve sorumsuzca yaklaşımın insanların ölümüne sebebiyet verdiğini görebiliriz. Eserde dönemin üst makamında yer alan görevliler eleştirilirken, öğretmen ve doktor tiplerinin yüceltildiği ancak gereken değer verilmediği eleştirel bir yaklaşımla verilir. Güntekin’in kaleme aldığı *Salgın* adlı eserin birçok yönüyle eleştiriye açık olduğunu görmek mümkündür.

2.3. THOMAS MANN’IN “VENEDİK’TE ÖLÜM” VE REŞAT NURİ GÜNTEKİN’İN “SALGIN” ADLI ESERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Karşılaştırılmalı bir çalışmada farklı dillerde yazılan eserleri işlev, konu, biçim, motif, düşünce ya da dönem bakımından inceleyip, benzerlikleri veya farklılıkları ortaya koymak amaçlanır. İki farklı dile ve topluma ait eserleri karşılaştırmak, iki farklı milletin kültürünü, edebiyatını, geleneklerini, yaşam tarzını, sanatını tanıma imkânına sahip olmak demektir.

Yabancı dilde yazılan eseri okuyup inceleme yaptığımızda kendi edebiyatımızı ve kültürümüzü daha yakından tanıma ve aynı zamanda eksik taraflarımızı görme ve giderme hissine kapılırız. Farklı dilde yazılan eserleri incelerken, kendi eserlerimize

farklı bakış açısıyla bakmayı da öğreniriz (Solmaz, 2017: 282). İki farklı eseri karşılaştırmak geniş açıdan bakmayı gerektirirken, yabancı bir eseri incelerken kendimize birikim kazandırması ve bunun yararlı olacağı öne sürülür (Aytaç, 1997: 14). Karşılaştırmalı edebiyat 19. yüzyılın başında önem kazanmış (Şahin, 2006: 108) ve günümüzde hem dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında önemli bir rol oynamaktadır.

Alman edebiyatının önemli yazarlarından Thomas Mann'ın "*Venedik'te Ölüm*" ve Türk edebiyatının önemli yazarlarından Reşat Nuri Güntekin'in "*Salgın*" adlı eserlerindeki salgın hastalık konusu karşılaştırmalı olarak incelemeye tabii tutulur. Adı geçen her iki eserde benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek ortaya konmaya çalışılır.

Geçmişten günümüze kadar edebi eserler çeşitli konuları anlatarak, kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu konular insan ve insana dair her şeyi içerir. Odak noktamızı oluşturan salgın ve ölüm konusunun gerek Alman edebiyatında gerek Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olduğu görülür. Dolayısıyla Thomas Mann'ın "*Venedik'te Ölüm*" ve Reşat Nuri Güntekin'in "*Salgın*" adlı eserleri salgın hastalık konusunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir. Mann ve Güntekin dünya edebiyatında önemli bir yer sahiptir. Her iki yazar da eserleri birçok dile çevrilen yazarlar arasındadır. İncelediğimiz eserlerde salgın hastalık konusunun yanı sıra sembolik açıdan benzerliklere, kahramanların ölümlerine, yazarların hayatına ve edebi kişiliklerine de yer verilir.

Venedik'te Ölüm'de başkahraman Aschenbach'ın Venedik'te karşılaştığı on dört yaşlarındaki Tadzio adındaki çocuğa olan duygularının sonucu onun salgına yakalanmasına sebep olduğu anlatılır. Güntekin'in *Salgın* adlı eserinde ise Karlıbel köyünde baş gösteren adı bilinmeyen salgın hastalığın köyde öğretmenlik yapan Cevdet'in ve birçok insanın hayatını aldığı, daha sonra bu durumun üst makamda bulunanlar tarafından önemsenmediği ele alınır.

Her iki eserin bulunduğu nokta salgın hastalıktır. *Venedik'te Ölüm*'de ölüm tehlikesi yaratan kolera hastalığı eserin son bölümünde verilir. Koleraya yakalanan başkahraman Aschenbach'ın Polonyalı soylu bir ailenin ergen yaştaki oğluna karşı beslediği duygular onu ölüme sürükler. Eserde bireyin yaşadığı aşk gittikçe artar. Aschenbach'ın bu süreçte çeşitli duygularla karşılaşması kaçınılmaz olur. *Salgın*'da

ölüm tehlikesi yaratan adı bilinmeyen bir salgın hastalık eserin başında verilir. Her iki esere bakıldığında öne çıkan salgın hastalık dışında bir toplumun dönemsel problemlerinin de ortaya konduğunu söylemek mümkündür.

Venedik'te Ölüm, başlangıçta Aschenbach'ın sanatçı yönünü oldukça yoğun bir şekilde işler. Sade dilden ziyade süslü bir tasvir kullanır. Böylece Aschenbach'ın sanat anlayışını derinden tanıma imkânı buluruz. Eserin ilerleyen bölümlerinde ise çeşitli sembollere yer verilerek okura göndermelerde bulunulur. Eserde mezarlıklar dikkat çeker. Sembolik olarak karşımıza çıkan mezarlık ile ölüme gönderme yapılır. Aynı durum *Salgın* adlı eserde de görülür. *Salgın*'da karşımıza çıkan kaymakam, aynı Aschenbach gibi sanatla ilgilenen bir bireydir. *Salgın* tıpkı *Venedik'te Ölüm* adlı eserde olduğu gibi mezarlık ile başlar. Şiir ve güzel yazı meraklısı olan kaymakam mezarlıkları dolaşmayı ve mezar taşlarındaki kitabeleri not almayı seven bir kahramandır. Her iki eserde mezarlığın ilk bölümlerde karşımıza çıkması, okura ölüm mesajı verir. Böylelikle her iki eserde de sonraki bölümlere hazırlık yapılmış olduğu söylenebilir. Bu bağlamda mezarlığın her iki eserde de benzer olduğu açıktır. Ayrıca iki eserin yazıldığı dönemin duygu ve düşüncelerinin ele alındığı da dikkatlerden kaçmaz. *Venedik'te Ölüm*'de sanatçı bireyin bunalımlarını ele alırken, *Salgın*'da iki kahramanın olumlu ve olumsuz taraflarını işleyişi son derece önemlidir. Genel anlamıyla her iki eserde karşımıza çıkan kahramanların biri kendi bunalımlarıyla boğuşurken, diğeri toplumun problemlerinden ziyade kendi rahatlığı için mücadele eden kişilerdir.

Her iki eserde karşılaştığımız bir diğer benzer yön, eserin otobiyografik izler taşımasıdır. Çocukluk döneminde, Mann'ın müziğe olan ilgisinin ve sanat anlayışının Wagner sayesinde geliştiği (Aytaç, 1990: 236) bilinen bir durumdur. Richard Wagner'den fazlasıyla etkilenen Mann'ın bunu eserinde işlediği düşünülebilir. Nitekim bazı araştırmacılar Richard Wagner ve eserin başkahramanı Aschenbach ile aralarında benzerlik olduğunu belirtir. Her ikisi de sanat anlayışı olan ve *Venedik'te* hayatını kaybeden bireylerdir. Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserinde ise, yazarın kendi mesleği olan öğretmenlik ve aynı zamanda babasının mesleği olan doktorluk ile uğraşan kahramanlar ele alınır. Dönemin devlet kurumlarını eleştirel bakış açısıyla irdelerken, öğretmenlik ve doktorluk mesleklerinin önemli olduğunu vurgulamak ister. Her iki yazar da yarattığı kahramanlar aracılığıyla duygu ve düşüncelerini yansıtır. Yazarların

yarattığı ortamla, kendi toplumlarının olumlu ve olumsuz taraflarını anlatmayı hedeflediğini burada açıkça görmek mümkündür.

Venedik'te Ölüm ve *Salgın*'da ana konu olarak karşımıza çıkan salgın hastalık teması çerçevesinde her iki yazarın derinden etkilendiği görülür. Her iki eser, gerçekçilik bağlamında dönemin adeta bir aynası görevini üstlenir. *Venedik'te Ölüm*'de yazarın dekadans dönemine, *Salgın*'da ise devlet kurumlarının işleyişine değinilir. Bu kavramlar dışında her iki eserde görülen konulardan bir tanesi salgına karşı toplumun mücadelesidir. *Venedik'te Ölüm*'de şehirde yayılmaya başlayan kolera hastalığını önlemek için dezenfekte işlemi yapılırken, *Salgın*'da ise köylülerin tedbirsiz davrandıkları görülür. Hastalığa yakalanan insanlar din adamlarından medet umar ve okunan dualarla korunabileceklerine inanırlar. Kısacası, burada iki farklı din kültürü anlayışından bahsetmek mümkündür. *Venedik'te Ölüm*'de dezenfekte aracılığıyla tedbir alınırken, *Salgın*'da din faktörü öne çıkar.

Her iki eserde kullanılan dil farklılık gösterir. İki farklı kültürün aynası olarak değerlendirdiğimiz bu eserler dil açısından oldukça farklı anlatım şekline sahiptir. *Venedik'te Ölüm* adlı eserde anlatıcı oldukça süslü tasvire daha fazla yer verir. Eserde yazar antik mitolojiye göndermede bulunur. Bu yüzden mitolojik unsurlar bakımından eserin zengin olduğu tespit edilir. Fakat *Salgın*'da yazarın kullandığı dil sade ve akıcıdır. Eserde mizaha ve deyimlere çok sık rastlanır. Her iki eser dil bakımından farklılık gösterse de, eserde tek bir anlatıcı ile yetinilmemesi birbirine benzer. Kahramanların iç dünyası ortaya çıkarılırken, onların duygu ve düşünceleri okura aktarılır. Dolayısıyla iç dünya söz konusu olduğunda iç monoloğa rastlamak mümkündür/iç monolog kaçınılmaz olur;

(...) Kendi kendine: -Eyvah, dedi, galiba yine abse yapacak... Son seyahatten evvel dişçim: "Şunun bir esaslı çaresine bakalım. Allah esirgesin bu diş başınıza bir iş açacak. Doğrusunu söyleyeyim; sinusite tehlikesi bile var" dedi. Ben herhalde biran evvel İstanbul'a kapağı atmalıyım... Bu Karlıbel işine el koymak tehlikeli bir şey... Dün bir aralık dilimin ucuna geldi. Sağlık müdürüne "İnceleme evrakı bendenizde... Bir gözden geçireyim" diyecektim. Fakat Allah'tan olacak yalnız "yarın sabah yine görüşelim..." dedim. Meseleye vaziyet etmiş olsaydım berbattı. Zavallı öğretmen! (Güntekin, 2005: 75).

Güntekin'in eserinde iç monolog göze çarparken, Mann'ın eserinde tasvirler göze çarpar;

(...) Tramvay durağında ve çevresinde tesadüfen kimsecikler yoktu, ne çift rayları, ıssızlığıyla keskin parıltılar içinde Schwabing'e doğru kaybolan, kaldırım taşı döşeli Ungerer Caddesi'nde ne de Föhring şosesinde bir taşıt görülüyordu; satışa sunulmuş haçlarıyla, mezar kitabeleri ve heykelleriyle, ortaya kalansız yatansız ikinci bir mezarlık çıkarak taş yapım evlerinin çitlerinin ardında in cin top oynuyor ve bu atölyelerin karşısında Bizans yapısı, cenaze merasim binası, sönmekte olan günün son ışıkları içinde sessiz yatıyordu. Binanın Rumi haçlar ve açık renkli Hiyeroglif benzeri süslerle bezenmiş cephesinde ayrıca simetrik bir düzenle dağıtılmış ve yaldızlı harflerle yazılı kitabeler görünüyordu. (Mann, 2021: 14)

Eserlerde geçen tarih ile ilgili bilgiler açısından farklılıklara rastlanır. *Venedik'te Ölüm*'ün ilk bölümünde "(...) 19. yılın ilkbaharında (...)" olarak bilgi verilirken, *Salgın*'da herhangi bir tarihi bilgiye rastlanılmaz. Eserde sadece (...) yirmi günlük (...) Bir buçuk ay evvel (...) gibi zaman diliminden bahsedilir. İncelediğimiz her iki eserde yazıldığı dönemden yola çıkarak anlamlandırılır.

Her iki eserde kahramanlar salgın yüzünden hayatını kaybeder. *Venedik'te Ölüm*'de başkahraman Aschenbach kolera hastalığına yakalanıp hayatını kaybederken, *Salgın*'da ise adı bilinmeyen bir salgından dolayı Karlıbel köyünde öğretmenlik yapan Cevdet ölür. Bir eserde salgın hastalığın ne olduğu açık bir şekilde dile getirilirken, diğer eserde adı bilinmeyen bir salgın hastalık olarak karşımıza çıkar. Ayrıca bu adı bilinmeyen hastalık, eserdeki kahramanlar tarafından mevsim hastalığı olarak nitelendirilir. Böylece salgın hastalık her iki eserde ana konudur ve her iki eseri incelemeye tabi kılan unsurdur. Son olarak, Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserleri farklı toplumların yazarları tarafından kaleme alınsa da aynı döneme denk gelen yazarlara aittir.

SONUÇ

Bu çalışmada Alman yazar Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Türk yazar Reşat Nuri Güntekin'in *Salgın* adlı eserleri salgın hastalık konusu çerçevesinde karşılaştırmalı edebiyat bilimi ışığında incelenmiştir.

Her iki eserde mevcut olan salgın hastalık kavramı üzerine odaklanılmış olup, farklı kültürlerle ait bu eserlerin farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koymak çalışmanın hedefi olarak belirlenmiştir. İncelediğimiz her iki eser salgın hastalık konusu merkezli irdelenmiştir. İki farklı toplumun yazarlarının hayatından veya hayatında etkilendiği insanların hayatlarından izler taşımasının yanı sıra eserlerin konu bakımından zengin olması son derece önemlidir. Çalışmamızda iki farklı kültürün edebi eserlerini bir araya getirerek, kültürlerarası bir çalışma yapılması amaçlanmıştır. Her ne kadar iki farklı toplumun eserleri olsa da salgın hastalığın her iki eserin odak noktasını oluşturduğu görülür. Dolayısıyla eserlerde benzerlikler olduğu kadar farklılıklar olduğu da göze çarpar.

Salgın hastalık konusu çerçevesinde ele alınan *Venedik'te Ölüm* ve *Salgın* eserleri her ne kadar iki farklı kültüre ait eserler olsa da salgın hastalık ve bu salgında hayatını kaybeden kahramanlar, yazarların kendi hayatından izler taşıması, mezarlığın sembol olarak kullanılması yönünden eserler benzerlik gösterirken, anlatım biçimi, tarih ile ilgili bilgilere değinilmesi, yapılan eleştiri konularının farklılığı açısından eserler farklılık gösterir.

Her iki eserde ortak olan salgın hastalık, incelemenin odak noktasını oluşturmuştur. Eserlerin benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı edebiyat bilimi çerçevesinde değerlendirilmiştir. İnceleme sonucu her iki eserde hem benzerliklerin hem de farklılıkların neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Yapılan incelemenin nihai sonucu olarak, edebiyat alanına karşılaştırmalı yeni bir çalışma kazandırılması amaçlanmıştır. İki farklı dilde kaleme alınan yazarların eserleri üzerine yapılan incelemenin kültürel ve sosyolojik açıdan toplumları tanıma fırsatı taşıyan bir köprü vazifesi üstlendiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

Güntekin, Reşat Nuri (2005). *Salgın & Madalyonun Ters Tarafı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Mann, Thomas (2021). *Venedik'te Ölüm*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.

İkincil Kaynaklar

Akyıldız Ercan, Cemile (2019). "Thomas Mann'ın Venedik'te Ölüm Adlı Yapıtında Mitolojik İzlekler". *Humanitas*, 7(14), 266-280.

Akyüz, Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Alptekin, Ali Berat (2007). "Türk Halk Hikâyelerinde Ağaç Motifi Üzerine". *Milli Folklor*, 19(76), 33-39.

Altıntaş, Yusuf (2012). "Yahudilikte Ahiret Anlayışı", *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, Sayı: 16, 36-39.

Asiltürk, Bâki (2010). "Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Doktor Tipleri". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Sayı: 3, 17-37.

Aytaç, Gürsel (1990). *Çağdaş Alman Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Aytaç, Gürsel (1997). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Aytaç, Gürsel (2010). *Thomas Mann'ın Edebiyat Dünyası*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Aytaç, Gürsel (2015). *Yaratıcı Yazarlardan Edebiyat Eleştirileri*. Ankara: Phoenix Yayınları.

Ayverdi, İlhan (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: MAS Matbaacılık.

Bandet, Jean Louis (2006). *Alman Edebiyatı*. (Çev.: İsmail Yergüz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Bayer, Nur (2010). *Orhan Pamuk'un "Cevdet Bey ve Oğulları" ile Thomas Mann'ın "Buddenbrooks" Adlı Romanlarında Aile ve Toplum Eleştirisi* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Birsel, Haktan, Malazizi, Nahid (2021). “Dr. Jean Lauminier’e Göre: Tarih Boyunca Veba ve Yarattığı Felaketlere Bakış”. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, Cilt: 3, 65-82.
- Bochenski, Jozef Maria (1997). *Çağdaş Avrupa Felsefesi*. (Çev: Serdar Rıfat Kırkoğlu). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Bozkurt, Nejat (2008). *Kavramların Evrimi. Filozof ve Düşünürlerin Tanıklıklarıyla*. İstanbul: Say Yayınları.
- Can, Özber (2016). “Death in Venice With Material Elements”. *International Journal of Field Education*, 2(1), 84-95.
- Can, Özber (2016). “Sanat Değerinin Çeviriye Etkisi”, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 28-38.
- Cankorel, İclal (2007). “Thomas Mann ve Rus Edebiyatı”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Fakültesi Dergisi*, 47(2), 88-103.
- Cevizci, Ahmet (2017). *Büyük Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Çelik, Türkan Soman (2003). “Thomas Mann als Tagebuchschreiber”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 225-237.
- Çelik, Türkan Soman (2005). “Drei menschliche Zustände bei Thomas Mann: Krankheit, Alter und Tod (Eine Studie anlässlich des 50. Todesjahrestages Thomas Manns)”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 307-316.
- Dervişoğlu, Efnan (2020). “Reşat Nuri Güntekin’in Bir Uzun Öyküsü: "Salgın"”, *Göç Dergisi*, 7(2), 229-243.
- Dönmez, Erdem (2021). “Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Anlatım Tekniği Olarak Günlük, Mektup ve Hatıranın İşlevi”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2369-2404.
- Duman, Mehmet Zeki (2021). “Dini İncanın Ontolojik Dayanağı Olarak Ölüm Olgusu ve Ölümün Teolojik İzahı”. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Sayı: 2, 81-100.
- Egemen, Bedi Ziya (1963). “Ölüm Üzerine”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 11, 31-34.

- Emiroğlu, Kudret ve Aydın, Suavi (2020). *Antropoloji Sözlüğü*. İstanbul: Isık Yayınları.
- Geçtan, Engin (2021). *Varoluş ve Psikiyatri*. İstanbul: MetisYayınları.
- Genç, Özlem (2011). “Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa’sına Etkileri”. *Tarih Okulu*, Sayı: X, 123-150.
- Giray Akyunak, Aslı (2017). “Visconti’nin "Venedik’te Ölüm" Filminde Metinlerarasılık ve Müziğin (baş) Rolü”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(1), 1-18.
- Gökçe, Nilüfer ve Karlıkaya, Esin (2001). “1829-1914 Yıllara Arasında Edirne’de Görülen Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri”, *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(2), 131-141.
- Gönüllü, Ali Rıza (2008). “Antalya’da Salgın Hastalıklar (1894-1922)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 24(71), 445-486.
- Güç, Aziz Can (2018). “Dekadenz als literarische Vorlage. Ein dekadenter Vergleich des Todes in den Werken von Tezer Özlü und Hugo von Hofmannsthal”, *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 6(1), 61-72.
- Hançerlioğlu, Orhan (1978). *Felsefe Ansiklopedisi. Kavramlar ve Akımlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- İstek, Emrah (2017). “Avrupa’da Salgın ve Salgında Din Faktörü (Viyana Örneği)”, *TAD*, 36(62), 173-204.
- Kaplan. A. (2012). *Kur’an-ı Kerim’de Ölüm Olgusu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Şırnak: Şırnak Üniversitesi.
- Karabulut, Merve (2017). “Arthur Schnitzler’in "Fräulein Else" Adlı Eserinde Ahlak Olgusu”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 59, 25-36.
- Karabulut, Merve (2021). *Edebiyatta ve Dilde Pandemi. Thomas Mann’ın ‘Venedik’te Ölüm’ Adlı Novelinde Salgın/hastalık*. Çizgi Kitabevi.
- Karaca, Faruk, (2000). *Ölüm Psikolojisi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Karataş, Yasemin, (2017). *Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Halk Aydın Çatışması*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

- Kathy Kortess- Miller (2019). *Ölüm Psikolojisi: Çocuklar ve Yetişkinlerle Ölüm Hakkında Konuşmak*. (Çev.: Yusuf Tolga Şar). İstanbul: Deren Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi.
- Kılıç, Orhan (2020). *Küresel Salgının Anatomisi, İnsan ve Toplumun Geleceği, Tarihte Küresel Salgı Hastalıklar ve Toplum Hayatına Etkileri*. Türkiye Bilimler Akademisi.
- Koyuncu, Kübra (2022). *Avrupa Devletleri ve Sömürgelerinde Meydana Gelen Kolera Salgınının Osmanlı Basını ve Arşiv Belgelerine Yansıması*. (Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Kuş, Ayşegül (2022). "İstanbul'da Veba: Southgate'in Veba Hastalığına Dair Gözlem ve İncelemeleri". *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 70-86.
- Levent Menteşe, Güngör (2020). "Kara Vebanın Batı ve Doğu Toplumlarına Etkisi". *AHBV Akdeniz Havası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 2(1), 78-87.
- Merkit, Nuriye (2020). "Spinoza ve Nietzsche'nin Felsefesinde Ölüm Sorunu", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 30, 437-450.
- Michels, Volker ve Carlsson, Anni (2017). *Mektuplar*. (çev: Nuriye Gülmen). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Nalcioğlu, Ahmet Uğur (2021). *Edebiyatta ve Dilde Pandemi. Orhan Pamuk'un 'Veba Geceleri' Adlı Romanında Salgın*. Çizgi Kitabevi.
- Ördek, Erdal, (2018). "Yakup Kadris Roman Yaban im Sinne der Décadence". *Diyalog İnterkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 6(1), 73-83.
- Özden, Kemal ve Özmat, Mustafa (2014). "Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa'da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları", *İdealkent*, 5(12), 60-87.
- Özkan, Özgehan (2021). "Mutlak Güzelliğiyle Övgüde Birleşen İki Anlatı: Venedik'te Ölüm ve Ruh Adam". *Karadeniz İletişim Araştırma Dergisi*, 11(1), 31-72.
- Öztürk, Murat (2020). "Divan Şiirinde Veba". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 0, Sayı Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 125-154

- Ploharski. A E, (2011). *Pisatel Aşenbah v magičeskom zerkale Venezii (novella T. Manna "Smert v Venezii")*. Vestnik Dagestanskogo gosudarstvennogo universiteta, 59-65.
- Polat, Ezgi ve Aşkın, Zehragül (2017). “Ölüm Kavramının Heidegger ve Sartre Felsefesindeki Yeri”. *Kilikya Felsefe Dergisi*, (1), 42-60.
- Polat, Nazım Hikmet ve Argunşah, Hülya (2019). *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Poyraz, Türkan ve Alpbek, Muazzez (1957). “Reşat Nuri Güntekin’in Hayatı ve Eserleri”, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 4(3), 1-18.
- Saraç, Hacer, (2019). *Die Darstellung von "Krankheit" und "Kunst" in Ausgewählten Erzählungen von Thomas Mann*. (Magisterarbeit). İzmir: Ege Universität.
- Sert, Eda, (2016). *Reşat Nuri Güntekin’in Anadolu Notları 1-11 Adlı Eserinin Teması*. (Doktora Tezi). Lefkoşa: Yakınoğlu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Smirnova. V. A, (2015). “Skandinavskoye Vliyanie v Tvorčestve T. Manna”. *Sibirskiy Filologičeskij Jurnal*, №1. DOI 10.17223/18137083/12. 99-107.
- Solmaz, Mustafa (2017). “Farklı Kültürlerin Buluşma Noktası: Karşılaştırmalı Edebiyat”, *Researcher*, 5(9), 280-293.
- Soman. T. (1999). *Die Krankheits, Alters und Todesmotive in Thomas Manns Tagebüchern von 1951-1955*. (Magisterarbeit). Ankara: Hacettepe Universität
- Steinby, Liisa (2021). “Von Lübeck zu Kaisersaschern. Die Wandlung in Thomas Manns Vorstellung von seiner geistigen Heimat”. *Colloquium: New Philologies*, 6(1), 41-53.
- Sustam, Demet (2018). “Reşat Nuri Güntekin’in Tiyatroculuğu Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 19(19), 185-198.
- Şahin, Elmas (2006). *Neden Mi Karşılaştırmalı Edebiyat?* Adana: Nobel Kitabevi.
- Şamil Arık, Feda (1991). “Selçuklular Zamanında Anadolu’da Veba Salgınları”. *Tarih Araştırma Dergisi*, 15(26), 27-57.

- Şeker, Ayşe (2021). “Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Ağaç”, *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 24, 342-363.
- Şentürk, Habil (1983). “Ölüm Gerçeği ve Allan İnancı”. *İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, I, 304.
- Tekiner, Halil (2013). “Venedik’te Ölüm Richard Wagner”. *Türkiye’nin Klasik Müzik Dergisi*, Sayı: 79, 56-60.
- Topçu, Hayrunisa (2021). “Türk Romanında Salgın Hastalıklar”, *İnsan ve İnsan*, 8(28), 53-69.
- Turna, Nalan (2011). “İstanbul’un Veba ile İmtihanı: 1811-812 Veba Salgını Bağlamında Toplum ve Ekonomi”. *Studies of the Ottoman Domain*, 1(1), 1-35.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük* (11.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Uğurlu, Yavuz Selim (2022). ““Anadolu Notları”nda Reşat Nuri Güntekin’in Çocukluğuna Dair İzler”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırma Dergisi*, Sayı: 7, 356-364.
- Ulutürk Sakarya, Yasemin (2020). “Reşat Nuri Güntekin’in Salgın Hikâyesinde Anadolu Tasviri”, *TYB Akademi*, 89-107.
- Yetkin, Sabri (1900). “İzmir’de Veba Salgını”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 371-385.
- Yıldız, Erol (2022). “Salgını Hatırlamak: Veba Üzerine Tarihsel ve Sosyolojik Bir Analiz”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 48, 264-277.
- Yılmaz, Özgür (2017). “1847-1848 Kolera Salgını ve Osmanlı Coğrafyasındaki Etkileri”. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 4(1), 23-55.
- Yücebaş, Ferit (2020). “Gaziantep’te Salgın Hastalıklar ve Alınan Tedbirler (1923-1933)”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 0, Sayı Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 57-76.

İnternet Kaynaklar

([https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87al%C4%B1ku%C5%9Fu_\(film,_1966\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87al%C4%B1ku%C5%9Fu_(film,_1966))), erişim tarihi 15 Ocak 2023, saat 10.54).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Ad Soyadı	Eliza BORUBAEVA
Doğum Yeri ve Tarih	
Eğitim Durumu	
Lisans	
Yüksek Lisans	
Bildiği Yabancı Diller	
İletişim	
E-Posta adresi	
Tarih	03.02.2023